Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабрийн 21-һээ гарана | № 186 (16409) | 1983 оной августын 13, суббото | Сэн 3 мүнгэн.

Малаа һайн тэжээлээр хангая!

ТҮРҮҮШЫН ҮДЭРҺӨӨ ОРОЛДОСОТОЙГООР

Далахайн совхозой түбһөө баруун тээшээ хоёр-гурбан модоной зайда Моглойн арын үбһэшэдэй байрада хоер-гурбан трактор, найман эрэшүүл хүдэлнэ. Эдэнэр хадаа хүсэд оньһожоруулагдаагүй үбһэшэдэй звено болоно. Звеное даагша залуу коммунист Юрий Санжиевич Будаев хура бороотой үе һамбаашалан тракторнуудаа заһабарилжа байба. Эдэнэр үбһэ хуряалгын түрүүшын үдэрнүүдһээ оролдосотойгоор хүдэлжэ, наратай үдэрнүүдтэ 13 һури сомоо 30 гектар газарта бодхобо. Эндэ Т-40 тухэлэй тракторaap Аполлон Дашеев сабшалга хэнэ. Доржиев Владимир Раднаевич «Владимирец» трактораар тармана, «МТЗ-50» трактораар Цыденов Валерий баалнуудые суглуулан сомоно. Тэдэнэр га газарһаа дунда зэргээр 13 центнер үбһэ абаха түсэбтэй. Энэ звенодо элдэб мэргэжэлтэд бии: багша Геннадий Батуев, малай эмшэн Борис Гармаев, жолоошон Геннадий Ринчинович Дашапилов, луговод Доржо Ванчиков оролдосо ехэтэйгээр хүдэлнэ.

Эдэнэр хамта дээрээ 178 гектар талмайн ногоо сабшаха юм.

— Мүнөө жэлдэ ногоон һайн, түсэб дүүргэгдэхэзэрээл дүүргэгдэхэ,—гэжэ Юрий Санжиевич Будаев хөөрэнэ. Үдын эдеэнэй үеэр хүдэр шамбай хүбүүдэй ээлжээтэ һүриеэ сожо байхань урматай байгаа һэн.

Моглойн звеногойхид совхоз соогоо түрүүлжэ ябана. «Үбһэ хуряалгын үе һайхан» гэһэн дууе хонгёо һайханаар Доржо Шираповичай дуулажа байхадань уя хүдэлмөөр байгаа бэлэй.

А. ДОНОЕВ.

Захаамин.

ҮБГЭН ЗАЛУУГҮЙ ҮБҺЭНДЭ

Баргажанай районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой үбһэ тэжээл бэлэдхэгшэд эдэ үдэрнүүдтэ хэды хура бороотой байгаашье һаань, унагааһан ногоогоо хуряажа абахын түлөө оролдолго гарган хүдэлнэ. Халташье һаань, саг зуурын нарата үдэрэй болохолоорнь, эдэнэр һуринүүдые олоор бодхооно.

Тус ажахынхид байгша ондо үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабадуулха бүхы техникэ машинаяа һайнаар заһабарилһан юм. Тиигээд эндэхи нютагай хүн зон үбгэн залуугүй бултадаа тэжээл нөөсэлгэдэ хабаадалсана.

Һүүлэй үедэ колхоз сенаж даралгада онсо анхарал хандуулжа эхилэнхэй. Соёл, Харһан, Яһы гэжэ сабшалангууд дээрэ баян ургаса урганхай. Эндэһээ сабшагдаһан ногоое сенаж даралгада хэрэглэнэ.

Баян-Голой механизаторнууд, малшад, мэргэжэлтэд, дунда һургуулиин һурагшад, багшанар ниитын адууһа малда элбэг хүрэхэ тэжээл нөөсэлхэ талаар час, минута бүхэнине зүбөөр хэрэглэхые оролдоно. Ингэжэ тус ажахын колхознигууд, нютагай хүн зон Түнхэнэй районой Хужарай, Хурамхаанай районой Хурамхаанай сомоной Соведүүдэй республика дотороо гаргаһан үүсхэлые халуунаар дэмжээд, энэ жэлдэ абаһан социалис уялгаяа нэрэтэй солотойгоор дүүргэхэ хэрэгтэ бүхы һанал бодолоо, арга боломжоёо элсүүлэн хүдэлжэ байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (баруун гарһаа дүрбэдэхи) звеное даагша Цырен Бубеевич Раднаев коллективэйнгээ гэшүүдэй дунда; механизатор Будажап Будаев.
Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

БАЯН ДҮЙ ДҮРШЭЛ ХЭРЭГЛЭН

Бидэнэй Оёорой совхоз ошохын урда үдэр ехэ үһатай аадар бороо орожо, замхаха хэбэргүй байгаа һэн. Тиимэһээ ямар ажалай үглөөдэр хэгдэхэ байһан тушаа нэгэ бага маргагдаа бэлэй...

Оёорой совхозой түб һууринһаа хойшоо шабартай харгыгаар ябахадаа, ногоо ашанхай машинануудые обёорбобди. Уданшьегүй сенажай нүхэн дээрэ ерэжэ, эндэ ажалай түлэг дундаа ябажа байхыень харамсаараа, «энэл даа, сагай уларилда һаатангүй хүдэлхэ ёһотой жэшээ» гэжэ ойлгогдобо.

Эндэ М. Г. Тарбаевай звено мал шахан тарғалуулдаг комплексын сенажай хоёрдохи нүхые шэмэтэ тэжээлээр дүүргэжэ байна. Тус звено августын 3-һаа сенаж дараха хүдэлмэреэ эхилжэ, 550 тоннын траншей табан хоногой туряшада дүүргээд, һолоомоор саг соонь хушанхай. Мүнөө хоёрдохи нүхэниинь хахадлажа байна. Сенажай шэмэ шанарыень улам һайжаруулан шанаржуулхын тула минеральна элдэб бодосууд түсхай машинаар оруулагдана. Траншейн нүгөө талада зогсоһон һү шэрэдэг машинын жолоошон Доодо-Ториин тоһоной заводһоо машинадаһан һү асараад, нэгэ жэгдээр сүршэнэ.

— Манай звено түрүү дүй дүршэл хэрэглэжэ, шанаржуулагдаһан сенаж даранабди,—гэжэ Мунко Гомбоевич хөөрэнэ.—45 хүнһөө бүридэһэн звеномнай оньһон техникээр гүйсэд зэбсэгжэнхэй. Бүхы дээрээ совхоз 30 мянган тонно сенаж дараха түсэбтэй. Ногоон гэмгүй һайнаар урганхай.

— Үнэхөөрөөшье, бидэ ургасадаа баяртайбди, — гээд совхозой ахамад агроном Н. И. Игошев хөөрэлдөөндэ оролсоно. — Гансал хура бороон ажалыемнай урагшань ябуулнагүй. Яаба хээбэшье сенаж даралгаяа августын 20 болотор дүүргэхэбди. Юуб гэхэдэ, бахал бага бэшэ силос дараха даабаритайбди.

Хөөрэлдэһөөр байтарнай хэршэгдэһэн ногоо шэрэһэн машина ерээд, шэгнүүр дээрэ зогсошобо. Звеное даагша тэрэниие шэгнээд, дэбтэр соогоо тэмдэглэбэ. Машинын ашааяа буулгахадань, совхозой түрүү механизатор В. С. Чердонов К-701 түхэлэй трактораараа ногооe жэгдэлэн этэжэ, нягтаруулан дарана.

Эндэһээ холо бэшэхэнэ Хуурай-Булаг гэжэ газарта В. Гармаев, Ц. Тасорунов, Б.-Ц. Тугутов гэгшэд комбайнуудаараа ногоо баал болгон сабшажа унагаахадань, КС-1,8 түхэлэй 5 комбайн һогооборишье ногоо үлөөнгүйгөөр баалнуудые хамаад, машинануудта ашана. Тиихэдэ А. П. Тугаринов А. В. Петров хоёр КСК-100 түхэлэй комбайнаараа сабшаһан ногоогоо сэхэ ашанад. Эдэ бүгэдые харахадаа звеньевой М. Г. Тарбаевай хэлэгшэ: «сабшаһан ногоогоо удаан хэбтүүлэнгүй, тэрэ дары хуряахада сенаж түргөөршье, һайн шанартайгаар дарагдаха» гэһэн үгэнүүдынь һанаамдам ороо һэн. Үсэгэлдэрэй бороогой һүүлээр полиин зөөлэршэһэн шабартай байбашье сенаж дарагшад техникээ тогтоонгүй ябуулхые оролдоно.

— Танай звенодо шефүүд туһалдаг гү?—гэбэб.

— Совхозоймнай шеф Петропавловкын транспортна предприятиһаа 10 машина ерэнхэй, сенаж шэрэнэ. Тиихэдэ Улаан-Үдэ хотын М. И. Калининай нэрэмжэтэ локомотивна депоһоо дүрбэн хүдэлмэришэн ерэнхэй, яһала һайнаар хүдэлжэ байна, — гэжэ М. Г. Тарбаев харюусана.—Манай коллектив энэ харюусалга ехэтэй хаһые гүйсэд ойлгонхой. Үглөөнэй 8 часһаа үдэшын 10 час болотор ажалай үдэр үргэлжэлнэ. Комбайнернууд эртэ үглөөгүүр бодожо һуладаһан шүрэб шүнхэеэ татадаг. Илангаяа «Вихрь» комбайнуудта хүдэлдэг С. Ц. Тасарунов П. И. Калмынин хоёрые магталтай. Тэдэнэй комбайнууд бороогой ороогүй һаа, тогтон торонгүй ябадаг. Юрэдөө, хэн хэниеншье абажа үзэхэдэ өөр өөрынгөө даабарита хүдэлмэрие харюусалга ехэтэйгээр дүүргэнэ,—гэжэ тэрэ хэлээ һэн.

Сагай уларилай хэды таарамжагүй байгаашье һаань, Оёорой совхозой сенаж дарагшад үндэр бүтээсэтэйгээр ажалаа ябуулжа байна. Иимэ хүсэтэй звено түрүүшын үдэрһөө абаһан эршэеэ үдэрһөө үдэртэ улам шангадхан, сенаж дараха хүдэлмэреэ хараалһан болзортоо дүүргэхэ байха гэжэ хөөрэлдэн, комплексһоо гаража ошоо һэмбди.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВ.

СОЦИАЛИС ЖУРАМ БЭХИЖҮҮЛХЭ ТУХАЙ ПАРТИ, ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ШЭНЭ ТОГТООЛЫЕ АЖАЛШАД ЗҮБШЭНЭ

ҺАЙШААН ДЭМЖЭНЭБДИ!

БҮГЭДЭНЭЙ АША ТУҺАДА

КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй материалнуудые һайшаажа, үргэнөөр зүбшэн хэлсэжэ байтарнай, августын 7-ной газетэнүүдтэ «Ажалай социалис журам бэхижүүлхэ хүдэлмэрие шангадхаха тухай» партиимнай Центральна Комитедэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй тогтоолой абтаһан тухай дэлгэрэнгыгээр бэшэгдэһэн байба.

Ажалай социалис журам бэхижүүлхэ тухай совет хүнүүд түрүүшынхиеэ дуулажа байна бэшэбди. Зүгөөр сагай эрилтын ёһоор энэ асуудалда онсо анхарал хандуулагдана, хандуулагдаха ёһотойшье гэжэ баран ойлгожо байна гээшэбди. Хаанашье хадаа, ямаршье үйлэдбэридэ журамай һайн байбал, ажалайнь бүтээсэ дээгүүр, үйлэдбэрилһэн продукцинь ехэ, һайн шанартай, хүдэлмэришэдэйнь салин хүлһэнэй дээгүүр байхань мэдээжэ. Иигээд ерэхэлээрээ, журам шангадхалга эсэсэй эсэстэ гансал бидэнэй өөһэдымнай байдалые улам һайн, баян дэлгэр болгохо жэшээтэй гээшэ.

Манай «Первомайский» совхозой парткомой уржадар үнгэргэгдэһэн заседани дээрэ июниин Пленумэй материалнуудые болон «Ажалай социалис журам бэхижүүлхэ хүдэлмэрие шангадхаха тухай» тогтоолые зүбшэн хэлсэлгэ болобо. Тиихэдээ ажалай журам гээшые шангадхаха асуудалаар ямар хэмжээнүүдые абаха тухай хөөрэлдэбэ гээшэ аабзабди даа. Хэнэйшье мэдэһээр, ажалай үедэ архи уудаг, һүүлээрнь ажалдаа гэзэгдэдэг, бүтээсэ багатайгаар хүдэлдэг хүнүүд бидэнэй дунда үшөөл олон. Эдэнэрые суглаанда дуудажа шагнадаг, үгэ хүүрыень абажа байжа яһала тэмсэдэг гээшэбди. Зүгөөр эдэ хэмжээмнай, сэхыень хэлэхэдэ, хүшэ хүрэдэггүй, ахирдадаг байгаа. Харин тус тогтоолой үндэһөөр эрилтэмнай хүсэтэй болохо болоно.

Ажалай социалис журам бэхижүүлхэ хүдэлмэридэ ажалша коллективүүдэй үүргые дээшэлүүлхэ гээшэ тон шухала шэглэл болоно. Коллективэй хүсэн, зүбөөр хэрэглэбэл, айхабтар ехэ бшуу. Манай совхозой МТМ-дэ олон хүн хүдэлдэг. Тэдэнэй дунда ажалда элдэб янзаар хандадаг хүнүүд бии. Тэндэ нэгэ һайн коллектив эмхидхэжэ шадаа һаамнай, саашадаа ехэл һайн һэн гэжэ хэлсээбди. МТМ-дэ журам шангадхаха асуудалые ахамад инженер М-Б. Г. Дондоков анхарха зэргэтэй. Гүрэнэй зөөридэ гам хайрагүйгөөр хандадаг хүнүүдтэ шанга эрилтэ табиха саг үнинэй болонхой. Тиигээгүйдэ ниитынгээ зөөри ганса хамгаалха бэшэ, харин арьбадхажа шадахагүймнай мэдээжэ.

Нүгөө талаһаа, ажалай журам эбдэнгүй, һайнаар хүдэлдэг хүдэлмэришэд болон алба хаагшадые урмашуулха гээшэ тон зүб байна. Үнэн сэхээр хүдэлдэг хүнүүдэй хажууда тиигэд гээд лэ ябадаг, архи уудаг, хүдэлмэридөө гээгдэдэг хүнүүд бэшэнтэй адли салин абажа байдаг. Энээниие заабол элирүүлжэ, хүдэлһэнэйнь зэргээр салин түлэхэ шухала.

Парти болон гүрэн түрымнай дээдын зургаануудай баталан абаһан тус тогтоолые бүхы совет арад ехэтэ һайшаан дэмжэнэ ёһотой. Тус тогтоол дотор хэлэгдэһэн мэдүүлэл бүхэн үнэтэй шэнгеэр намда һанагдана. Ажал хэхэ дурагүй, архинша, зайгуул, хүнгэн ажал хээд ехэ мүнгэ абаха дуратайшуулһаа бэшэн тус тогтоолые халуунаар дэмжэн, баяртайгаар угтаһан байха гэхэдээ, алдуу хэхэгүйб гэжэ этигэнэб.

Ц. ЗОЛТОЕВ,
Хэжэнгын районой Дээдэ-Хэжэнгын сомоной Соведэй түрүүлэгшэ.

Ажалша коллективүүд ба предприятинуудые, эмхи зургаануудые, организацинуудые залан хүтэлэлгэдэ тэдэнэй үүргые дээшэлүүлхэ тухай СССР-эй Хуулиин баталагдан абтаһаар эгсэ далан табан хоног үнгэрбэ. Анхан тус хуулиин проектын газетэнүүдтэ ниитэлэгдэхэдэ бидэ анхаралтайгаар уншажа танилсаһан гээшэбди. Удаань СССР-эй Верховно Соведэй ээлжээтэ сесси дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ баталагдан абтахаданьшье һонирхолнай буураагүй. Бури һаяхан «Ажалай социалис журам бэхижүүлхэ хүдэлмэрие шангадхаха тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй тогтоолой газетэнүүдтэ толилогдоходо һонирхон уншаабди. Ушарынь хадаа ажалай журамай һайжархадал бүтээсэмнай дээшэлжэ, бүхы юумэн гуримтай болохо ёһотой. Дура зоргоороо, өөрынгөө хубиин талые хараад ябадаг хүнүүд олоной шоодобори болохол ёһоороо болохонь гээшэ.

САГ СООГОО АБТАНХАЙ

Архинша, залхуу, зайран хүнүүд манай дунда үсөөншье һаа бии. Тиихэдэ архи ууҗа, олоной дунда журамаа алдадаггүйшье һаа, түрэл ажахыдаа хүдэлмэрилдэггүй, эндэ тэндэ ажалда ороод, олзотой, бариишатай талыень хаража ябадаг хүнүүд юунһээшье ехэ хохидол хүргэнэ. Хото, хорёогоороо дүүрэн мал баридаг, хэдэн томо гахай тобиржуулаад, элдэб мэхэ гохын, танил талын харгыгаар гоё һайхан автомашина худалдажа абанхай, үшөө дээрэлхүү зантайгаар хаража ябагшад захаһаа бии. Эдэнэр совхоздо хюмһанайшье зэргын ажал хэнэгүй. Бүхы малаа ажахын сабшалан дээрэхи үбһөөр, талха таряагаар хооллуулжа ондо оруулна. Иигэжэ жэл бүхэндэ хэдэн томо үхэр, гахай худалдажа байхадаа тэдэнэртэ хаанаһаа совхоздо ажаллаха дура хүсэлэн байхаб даа.

Манай эндэ хүсэ гаргангүй ута шарбуунсануудые шүүрэжэ абаад, һүүдэрэй һэрюундэ һууха газар захаһаа бии. Жэшээлбэл, ой модоной хэдэн ажахы, һургуули, худалдаа наймаанай, барилгын эмхинүүдтэ ажалладаг аад, бүхы нормоһоо үлүү мал барижа баяжаха дуратайшуул һүүлэй үедэ олошороо.

Хубиин ажахы хүгжөөхэ талаар партиин ЦК-гай тогтоол доторхи асуудалые зүбөөр ойлгохые оролдонгүй, энээгээр халхабша хээд харата хэрэгээ үйлэдэгшэд хэзээдэшье хэһээгдэхэ ёһотой. Би һая гараһан энэ тогтоолые саг соогоо абтаһан документ гэжэ һайшаан дэмжэхэ байнаб.

А. РАДНАЕВА,
Хурамхаанай районой Аргатын совхозой хонишон.

ЭРХИМЭЭР АЖАЛЛАХЫЕМНАЙ УРЯАЛНА

Орон доторнай үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдэжэ байһан «Ажалай социалис журам бэхижүүлхэ хүдэлмэрине шангадхаха тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй тогтоол манайшье районой ажалшад һонирхон уншаад, зүбшэн хэлсэжэ эхилэнхэй. Ажалай журам али болохоор бэхижүүлхэ, предприятинуудта, колхоз болон совхозуудта, организаци болон эмхи зургаануудта ажалай бүтээсын ургалтые түргэдхэлгэ хангахаар эмхидхэл болон гурим дээшэлүүлхэ хүдэлмэри үргэдхэхэ тухай энэ тогтоол дотор хэлэгдэһэн байна.

Мүнөө үедэ, үбһэ хуряалгын халуун хаһын түлэг ябажа байхада, «Ажалай социалис журам бэхижүүлхэ хүдэлмэрине шангадхаха тухай» тогтоолой баталагдан абтаһаниинь мүн лэ онсо удха шанартай гээшэ. Энэ ушар бидэнине, илангаяа хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдые, ехэхэн хэрэгтэ уряална, урдамнай олохон лэ шиидхэгдээгүй асуудалнуудые табижа, харюусалгыемнай улам бүри дээшэлүүлнэ.

Энэ тогтоолтой танилсаад байхадаа, манай колхозой гэшүүн бүхэн хэжэ ябаһан ажал хүдэлмэридөө харюусалга ехэтэйгээр хандаха, ажалай социалис гурим хазагайруулангүй сахихын түлөө оролдохо ёһотой. Ажахыдамнай мүнөө үедэ тон харюусалгатай халуун хаһа оронхой. Хүдэлмэрилэгшэднайшье энээниие һайнаар мэдэрэн, ниитын адууһа малда элбэг хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхын түлөө шармайн оролдоно гээшэ. Иигэжэ олоной хүсөөр 700 гаран тонно үбһэ, ногооной витаминтай гурил 160 тонно, 1700 тонно силос бэлэдхээбди. Энэ хэрэгтэ үбгэн залуугүй—хуу бултадаа хамсыгаа шуун ажаллана гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Механизаторнууд О. Б. Аюшеев, Ш. Б. Очиров, В. Б. Цыбиков, комсомолец Д.-Н. Б. Арьяев гэгшэд олондо жэшээ харуулна.

Гэбэшье ажалша түрүү хүнүүдэймнай хажууда залхуушуул, ажалһаа хулжагшад, архиншад бии болоод лэ байдаг. Тэдэниие, мүн ажалай журам эбдэгшэдые хэһээхын тула бидэнэр тон шанга хэмжээнүүдые абаха ёһотойбди.

Парти, правительствымнай ажалша зондоо анхаралаа хандуулжа, ажал хүдэлмэриемнай үндэрөөр сэгнэн байһандань үнэн зүрхэнһөөнь омогорхон баясанабди.

О. ЛЕНХОЖИЕВ,
Бэшүүрэй районой «Дружба» колхозой отделениие эрхилэгшэ.

...ЖЭЭЛ ТУХАЙ АНХАРАЛ ОРОЛДОЛГО

...яашад ороохо ...ажуугаар үб... ...хай һанаагаа ...н малда бар... ...үбһэ, һолоомо, ...бэлэдхэхэ ту... ...анхарна. Ажа... ...тэжээл бэ... ...арга техноло... ...нарядгүй... ...тэжээл бэлэд... ...үүд ба звено... ...нэ, тэжээл ...ра барина. Үб... ...дбэрилхэ бү... ...дые хэрэглэлгэ ...лэгдэхэ талха ...үйлые хорооxo арга олгохо юм. ТАСС-ай корреспондентнүүд иигэжэ мэдээсэнэ.

КРАСЛАВА (Латвиин ССР). Ургаса хуряалгын түлэг ябажа байхада Латвиин ССР-эй 60 жэлэй нэрэмжэтэ совхоздо тэжээл бэлэдхэлгын эршэ һуларнагүй. Эндэ ногоо нэгэ дахин сабшахадаа, түсэбһөө хоёр дахин ехэ үбһэ нөөсэлһэн байна. Хоёрдохёо сабшагдаһан ногоон витаминтай ногооной гурил ба гранула үйлэдбэрилгэдэ хэрэглэгдэнэ. Тусхай шэглэлтэй звенонууд бүдүүн тэжээл бэлэдхэнэ.

Һайн хэнзэ ногоо абахын тула нуга сабшалангаа элбэгээр үтэгжүүлһэн, уһалһан байгаа. Республика дотор даабариһаа гурбанай нэгэ хубяар ехэ үбһэн нөөсэлэгдөө. Ногооной хоёрдохи ургасые гүйсэд суглуулхын тула хэмжээнүүд абтана.

ДОБРУШ (Гомельскэ область). Добрушскa районой ажахынуудай ажалшад олон жэлэй ногоо хоёрдохёо сабшажа дүүргээд, эрхим шанартай сенажай нөөсэнүүдтэ нэмэлтэ оруулба. Эндэ 80 мянга шахуу тонно сенаж бэлэдхэгдээ юм. Энэнь 1,5 жэлэй түсэб болоно. Жэжэлэгдэһэн ногоон тусхай траншейнүүдтэ найдамтайгаар хадагалагдажа, һайнаар ябталагдаа юм. Республикада 6 миллионһоо дээшэ тонно сенаж бэлэдхэгдээ. Энэнь түсэбөөр хараалагдаһанһаа ехэ болоно.

ЛЬВОВ. Стрыйскэ районой Калининай нэрэмжэтэ колхозой полинууд дээрэ орооһо хуряаһанай һүүлээр нэгэшье һури үлөөгүй. Эндэхи бүхы һолоомые фермэнүүдтэ зөөжэ, таряанай үлэгдэлтэй холёод консервлэнэ.

Тэргэнүүдтэй тракторнуудай асарһан һолоомо траншейнүүдтэ хэжэ, һайнаар ябтална, белогоор ба витаминаар баян минеральна нэмэлтэнүүдээр шанаржуулна, удаань полиэтилен пленкоор хушаад, шорой адхана. Ажахыда нэгэ үнеэндэ хоёр тонно хүртэхөөр иимэ тэжээл бэлэдхэгдээд байна. Консервлэгдэһэн һолоомон протеин сэхэтэй байдаг, тэрэниие мал дуратайгаар эдидэг юм.

Областиин хуряалга-зөөлгын отрядуудта ородог тусхай шэглэлтэй звенонууд таряанай үлөөдэһэ суглуулжа нөөсэлнэ.

(ТАСС-ай корр.).

1983 ...ЭР-ФИЗКУЛЬТУРНИГАЙ ҮДЭР

...У НАҺАНАЙ ...ЙНДЭР

...физкультура, спорт хүгжөөхэ, тэрээн... ...дые хабаадуулха асуудалда манай пар... ...анхаралаа саг үргэлжэ хандуулжа бай... «Олоной хабаадалгатай физическэ куль... ...саашадань хүгжөөхэ тухай» КПСС... ...Министрнүүдэй Соведэй 1981 оной ...батаалан абаһан тогтоол олон үндэһэ ...Совет ороной залуушуулай дунда ...үргэнөөр хүгжөөжэ, эрхим бэлэдхэл... ...бэетэй, хурдан солбон спортсменүү... ...зорилго табяа һэн. Тиихэдэ СССР-эй ...соо ороной нютаг бүхэндэ физкульту... ...хүгжөөхэ тухай дэлгэрэнгыгээр то...

...шухала тогтоолой абтаһанай һүүлээр ...хүдөө нютагуудта спортын түхеэрэл... ...бариха асуудалда КПСС-эй райкомууд, ...районно Соведүүдэй гүйсэдхэхэ ко... ...колхоз, совхозуудай хүтэлбэри... ...анхаралаа ехээр хандуулжа эхилээ һэн. ...Загарайн, Хойто-Байгалай, Кабанскын ...замай Улаан-Үдын отделениин, тех... ...авиационно заводой болон бу... ...гаргаһан эдэбхи үүсхэл олоной ...мэдээжэ. Эдэнэрэй һайн һайхан ...спортын олон тоото талмай, баа... ...үгтэжэ, тэдэнэр сүлөөтэй саг... ...бэеэ һоридог, ехэ ехэ мүрысөө... ...байдаг болонхой.

...гол коллективүүд, гэр байрын управ... ...организацинууд, депутадуудай бү... ...ажаһуудаг газарнуудта эмхидхэлэй, ...ябуулха талаар баян дүршэл... ...спортын түхеэрэлгэнүүдэй ба ...нютагай Соведүүдэй хүтэлбэри доро ...спортивна комплекснуудые эмхидхэн бай... ...коллективүүд тухай хэблэлдэ нэгэнтэ бэ... ...гээд КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 ...«Партиин үзэл сурталай, ниитэ-поли... ...гол шухала асуудалнууд» гэһэн...

...манайшье республикын районуудта, ...колхоз, совхозуудта бии. Жэшээнь, ...Онохойн модоной комбинадые абаад ...нэгэдэлэй үйлэдбэриин томо пред... ...гээд мэдээжэ. Тиимэһээ комбинадай ...Тугутов, парткомой секретарь С. П. Кушнарев... ...түрүүлэгшэ Ф. Ф. Перелыгин ба бу... ...үйлэдбэриингөө түсэбтэ даабари ...бүхы хүсэ шадалаа, хүсэл эрмэлзэлээ ...нэгэдэлэйнгээ дунда дэлгэрһэн со... ...ходоодоо түрүү һуури эзэлнэ. Ажа... ...нюуса хадаа мүн баһа бүхы коллекти... ...ханилһанһаа болоно.

...комплексын шэнэ байшантай боло... ...хүдэлмэрилэгшэд спортивна раз... ...республика болон зоно соогоо үн... ...мүрысөөнүүдтэ эрхимүүдэй тоодо оролсон. ...ажалшадай дунда «Элүүр энхын бай... ...спортын энэ байшан соо үдэшэ бү... ...спортдо дуратайшуулые уряал...

...спортын эдэбхитэд баһа һайшаал, ...хүртэхэ ёһоороол хүртэдэг гээшэ. ...хүдэлмэрилэгшэд спортдо олониие хабаа... ...оролдотойгоор һалбари һалбариин мэр... ...хирэ-хирэ болоод лэ спартакиадануудые ...ажахынууд сооһоо һайн бэлэдхэлтэй бүхэ ...хүсэрнууд, һур харбагшад болон шатар... ...республикын, зоныи болон бүхэсо... ...эльгээнэ. Мүнөө тус районой арбан ...ажалшад Бүхэроссиин хүдөөгэй спортын ...программын мүрысөөндэ хабаадахадаа, ...болоһон байна. Энэнь районой бү... ...гурбанай нэгэ хубинь юм.

...хабаадуулха талаар үнэн зүрхэнһөө ...эдэбхитэдэй үүсхэл ниитын дунда нэб... ...шухала зорилгонуудай нэгэ... ...хаана спорттой ханилнаб, тэндэл ажа... ...дээшээ байдаг шуу.

...дунда физкультура, спорт хүгжөө... ...интэрээ һанаата болонобди? Энэм... ...хэрэг бэшэ, харин холын хараатай юм. ...физкультура, спорттой ханилһан хүнүүд заа... ...түрүүшүүл байдаг гээшэ гэжэ ...директор В. Е. Тугутов, мүн Зэ... ...районуудай ажахынуудай хүтэлбэри... ...тобшолол хэнэ. Тиимэл хадаа дурсагдаг... ...мүн эдэ районуудай ажахынууд алишье ...дүн туйлажа ябадагаараа суурхаха...

...наһанаймнай хани нүхэр һэн тула би... ...шухала хэрэгтэ олооро хабаадажа, эрхим ...спортсменүүдые һурган бэлдэхэ эрилтэ та... ...һайнаар ойлгоһон эдэбхитэд лэ спортын ...һэргээжэ, бэлигтэй бэрхэ спортсменүү... ...Тэдэнэй дундаһаа Россиин Федерациин ...«Трудовые резервы» бүлгэмэй Буряа... ...соведэй дэргэдэхи Олимпиадада бэлэдхэ... ...тренер В. Д. Домнин, Загарайн рай... ...бүлгэмэй соведэй түрүүлэгшэ Ю. И. Вое... ...«Спартак» бүлгэмэй ахалагша ...боксоор республикын суглуулаг... ...тренер, багшанарай институдай багша, ...СССР-эй спортын мастер В. А. ...районой Үлэгшэнэй дунда һур... ...багша Ш. А. Хазагаев, Яруунын ...колхозой ниитын тренер И. Ц. Норбо... ...районой Ивалгын хүүгэдэй спортын һур... ...тренер М. Л. Балдаев, Улаан-Үдын ле... ...багша Г. М. Филиппов болон бусад олон ...хүмүүжүүлгын ажал ...тэмдэглэлтэй. Жэшээнь, физкульту... ...Шагдаржаб Хазагаев Үлэгшэнэй ...ниитын тренерээр хүдэлхэдөө, богони ...дундаһаа СССР-эй спортын хоёр мас... ...зургаан кандидадые һурган хүмүүжүүл...

...болон СССР-эй арадуудай зунай VIII Спар... ...түгэсхэлэй мүрысөөнүүд дүүрэбэ. Гэбэ... ...дотор Спартакиадын мүрысөөнүүд үр... ...ГТО-гой шэнэ комплексын норматив ...мүрысөөнүүдтэ үргэн ниитые хабаадуулха ...зорилго болоно.

...нугууд болон спортсменүүд! Физкультурна ...зоноие олоор хабаадуулагты! Совет спор... ...арьбадхагты! — гэһэн уряа КПСС-эй ...Верховно Соведэй Президиумэй, СССР... ...Соведэй СССР-эй арадуудай зунай VIII ...хабаадагшадта ба айлшадта эльгээһэн ...зэдэлбэ. Тэрэнэй гүн удхань совет ...тэрэ тоодо манай республикын ...шэнэ амжалтануудта зоригжуулханъ лаб...

КПСС-эй ЦК-гай ИЮНИИН (1983 он) ПЛЕНУМЭЙ ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЫЕ БЭЕЛҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

АЖАЛДАМНАЙ ЕХЭ НҮЛӨӨТЭЙ

КПСС-эй ЦК-гай ээлжээтэ Пленум июнь һарада боложо, «Партиин үзэл сурталай, нийтэ-политическэ хүдэлмэриин гол шухала асуудалнууд» зүбшэн хэлсэгдэжэ, энэ талаар саашадаа бэелүүлэгдэхэ шухала зорилгонууд тодорхойлогдобо.

Ажалай эмхидхэл ба журам һайжаруулга экономико хүгжөөхэ гол нөөсэнүүдэй нэгэн гээд онсо тэмдэглэгдээ. Пленум дээрэ хэгдэһэн элидхэл дотор энэ һанал бодол тушаа иигэжэ хэлэгдэнэ: «...Нэгэ нарядаар хүдэлхэ гэһэн бригадын ажалай эмхидхэлгэ үнэхөөрөө социалис һононой өөрөө хүтэлбэрилгын түхэл янза мүн гэжэ харагдаа. ...Ажал хүдэлмэреэ иимэ гуримаар эмхидхэдэг коллективүүдтэ ажалайнь бүтээсэ дээгүүр, ажалай журам шанга байха юм. Хэһэн ажал салин хүлһэн хоёрой хоорондохи холбоон эндэ хүдэлмэришэн бүхэндэ элеэр харагдана. Бэе бэедээ нүхэд ёһоор туһалха ябадал, һайнаар эмхидхэгдэһэн социалис ажалай хүмүүжүүлхы нүлөөнь эндэ эли тодоор харагдадаг».

Бүхы бригадаараа нэгэ нарядаар хүдэлдэг гуримай һайн талануудэдэ үгэнүүд соо дурдагдана. Тиимэһээ тэдэниие дабтажа байнгүйгөөр өөрынгөө хүтэлбэрилдэг бригадын ажал хэрэгүүд дээрэ тобшохоноор тогтоһуу.

1982 оной февраль һарaһаа эхилжэ, июль болотор манай комбинадай нооһо илгалгын цехэй 22 бригада ажалай шэнэ гуримда ороһон юм. Гурбан бригада, тэрэ тоодо минии даадаг коллектив тон түрүүлэн энэ хэрэг эрхилжэ захалһан байна.

Наймадахи жэлээ бригадирай тушаал дүүргэнэб. Тэрэл 1975 ондо манай бригада техническэ мэргэжэл олгодог предприятиин училищи дүүргэһэн залуу басагадһаа бүридүүлэгдээ бэлэй. Би тиихэдэ мэргэжэлээ яһала шудалаад ябаа һэм. Юуб гэхэдэ, энэ цехтэ арбан жэл хүдэлөөд байгааб. Энэ үедэ комсомол залуушуулай манай бригадын гэшүүд ажалайнгаа нюусануудые һайн мэдэхэ болоһон гээшэ. Мүн олон жэлнүүдтэ хамтааран, һэлгэлтэгүйгөөр хүдэлһэн ушарнай бидэнэй ажал хэрэгүүдтэ өөрын тусгаар нүлөөтэй байгаа гэжэ онсолоё. Имагтал ажалай түрүү онол арга хэрэглэн хүдэлдэг болоһонһоо хойшо бидэнэр бүришье һаа эбтэй, эетэй болообди, нүхэд һононоймнай хани харилсаан улам бэхижээ.

Хэрбээ түрүүшээр бидэнэр өөр өөрынгөө хара ами хараад хүдэлдэг байбал, мүнөө үйлэдбэриин эрилтэнүүдһээ уламжалан, бэе бэедээ заатагүй туһалдаг болонхойбди. Теэд иимэ гуримда ороошьегүй байхадаа, нэгэ нэгэндээ туһа хүргэлсэдэг һэн аабзабди даа. Тиихэдээ туһалжа байһан хүнэй заримдаа анхарал оролдолгогүйгөөр хүдэлхэ ушарнуудшье үзэгдэдэг һэн. Харин нэгэ нарядаар хүдэлжэ эхилһэнһээ хойшо өөрынгөө бэшэ — нүхэрэйнгөөшье ажалда хайхарамжагүйгөөр хандаха ябадал үгы болоо гэхэдэ алдуугүй. Юуб гэхэдэ, коллективэй бүхы гэшүүдэй хэһэн ажалай үрэ дүн, шанар бултанай салин хүлһэндэ сэхэ нүлөөлдэг болоо бшуу. Залхуу хойрогоор, хайша хэрэгээр хүдэлһэн нооһо илгагшын ажалда бригадын гэшүүд өөһэдөө сэгналтэ үгэнэ. Тиигэжэл хүдэлмэришэн бүхэн оролдосотойгоор, һайнаар хүдэлхэ гэжэ оролдоно, хүдэлнэшье.

Хэрбээ түрүүндээ манай мэргэжэл үшөө хүсэд шудалаагүй нооһо илгагша хэһэн ажалайнгаа түлөө бага шан абадаг байгаа гэхэ гү, али заримдаа огтошье шанда хүртэдэггүй һаа, мүнөө бригадын совет залуу хүдэлмэришэнэй оролдосо болон ажал хэрэгтээ хандасыень хараадаа абан, шан тэрээндэ хубаарилан табидаг болонхой юм. Энэ ушар бидэнтэй суг хүдэлжэ байһан залуушуулай сэдьхэл бодолдо мэргэжэлээ улам түргэнөөр шудалха гэһэн эрмэлзэл, урма зориг бадаруулна. Мүн сугтаа ажаллажа байһан хүнүүдэйнгээ иимэ хандасые һайн харюугаар тэхэрюулхэ гэһэн мэдэрэл түрүүлнэ бшуу. Нэгэ жэшээ. Оксана Хадаева техническэ мэргэжэл олгодог комбинадай училищи 1982 ондо дүүргэһэн юм. Энэ залуу басаган мэргэжэлэйнгээ оньһо, нюусануудые гүйсэд дүүрэнээр мэдэжэ абаагүй ябана. Мүн залуу һэн тула ажабайдалдаа хүнгэхэнөөр хандадагшье аабза. Тиимэһээ заримандаа ажалдаа хожомдожо ерэхэшье, хайша хэрэгээр хандахашье ушарнууд үзэгдэдэг. Теэд коллективэй гэшүүд басаганай эдэ ябадалнуудай түлөө тэрэниие хараан, зэмэлэнгүйгөөр, һайн дуранай, аха нүхэдэй хүсэлэнгөөр өөртэнь ойлгуулжа, хэлэжэ үгэнэ. Тэрэшэлэн мэргэжэлээ шудалха хэрэгтэнэйшье ходо туһа хүргэжэ байдаг гээшэбди. Тиимэһээл Оксана мүнөө иигэжэ хэлэдэг болонхой: «Хэрэээ коллективэйнгээ гэшүүдэй намда ондоогоор хандаа һаань, би эндэ хүдэлхэеэ болиһон байха һэм». Залуу хүдэлмэришэнэй эдэ үгэнүүд ехэ удхатай. Юуб гэхэдэ, нэгэ нарядаар хүдэлжэ байһан бригада бүхэнэй залуу хүдэлмэришэд О. Хадаевадал адли бодолтой байгаа ёһотой. Ушар иимэһээ ажалай шэнэ гурим хүмүүжүүлхы ехэ үүргэ нүлөөтэй байна гэжэ тэмдэглэе.

Түрүү онол аргада ороогүй байхадамнай, ажалай журам сахихагүй, эмхи гурим хазагайруулха ушарнууд дайралдадаг һэн. Жэшээнь, зарим нэгэн ажалдаа хожомдохо, үгышье гэбэл, гансал өөрынгөө хүдэлмэриин газарые сэбэрлээд, зохёогоод, халаанай хүсэд дүүрээгүй байхада ябашаха. Харин мүнөө коллективэй гэшүүд бэе бэедээ туһалалсаад, бүхы ажалаа хамтааран хэжэ дүүргээд, бултадаа нэгэн доро хүдэлмэрээ түгэсхэдэг болонхой.

Мүнөө манай бригада 7 хүнһөө бүридэнэ. 1975 ондо коллективэй гэшүүд болоһон басагадаймнай 4-ниинь үлэнхэй. Эдэнэр бригадын бүхы ажал хэрэгүүдтэ ехэ туһа хүргэдэг юм. Жэшээнь, Ульяна Беликова минии амаралтада гарахада, орондомни үлэдэг, нүхэдэйнгөө хүдэлмэриие шадамараар хүтэлбэрилжэ шададаг. Тиихэдэ Татьяна Гармаева мүн лэ эдэбхитэй, бэрхэ хүдэлмэришэн гээшэ. Тэрэ бригадын профгрупорг, 1980 ондо училищи дүүргэһэн Маша Пухнаревич мүнөө коллективэймнай гүйсэд дүүрэн эрхэтэй гэшүүн болонхой. Бригадын хүдэлмэришэн бүхэн бидэнэй урда табигдаһан зорилгонуудые заатагүй дүүргэхын тула үнэн зүрхэнһөө оролдодог, тэмсэдэг байна. Ажалай шэнэ гуримда ороһон ябадалнай бүхы ажал хэрэгүүдтэмнай онсо нүлөө үзүүлээ бшуу.

Ажалай журам эбдэхэ ябадал огто үгы шахуу болонхой. Мүн үйлэдбэриин гурим, журам наринаар сахигдадаг болоо. Тиигэжэ манай цехтэ хүдэлэгшэдэй ажалай бүтээсэ бүхэли дээрээ 1,5 процентээр дээшэлүүлэгдээ. Тиихэдэ байгша оной түрүүшын хахад жэлэй туршада нёдондоной энэ үеынхидэ орходоо, горитой ехэ нооһон түрүүшын шалгалтын ёһоор голодоһогүйгөөр абтаһан байна.

Манай цех «Үйлэдбэриин болон ажалай журам огто эбдэнгүйгөөр хүдэлхэ» гэһэн үүсхэл энэ оной январь һарада гаргаһан байна. Тиихэдээ «1983 оной даабариие октябриин 29— комсомолой мүндэлһэн үдэр болотор дүүргэхэ» гэһэн үүсхэл гаргаад, хэлэһэн үгэдөө хүрэмөөр ажаллажа байна. Мүнөө бидэнэр сентябрь һарын тоосоогоор хүдэлнэбди.

Манай цехэй бригадануудай ажал хэрэгүүд нэгэ нарядаар хүдэлхэ гуримай һайн талануудые харуулһан жэшээ мүн. Тиимэһээ ажал эмхидхэлгын түрүү онол аргануудые үйлэдбэридэ хэр түргэнөөр, шадамараар нэбтэрүүлһэнһээ түсэбтэ даабаринуудые дүүргэлтэ, хүдэлмэришэдэйнгээ хүмүүжүүлгэ ехээр дулдыдаха байна бшуу.

Н. НОЗДРИНА,
нарин сэмбын комбинадай нооһо илгагшадай бригадые хүтэлбэрилэгшэ, партиин гэшүүн.

МЕХАНИЗАТОРНУУДАЙ

Зураглал

Чисаанын эхинэй хүдөө ажахын артель Хүльхисөөнэй коммунатай нэгэдэжэ, «Коминтерн» гэһэн колхоз болоһон юм. Эдэ нютагуудай хүнды, шэбэр бүхэндэ буусатай, зуһалантай байһан буряадуудай хамтынгаа ажал арьбадхан хүгжөөжэ байһан үе бэлэй.

Буда үбгэн шэнээр түбхинэжэ эхилһэн колхозой түб болохо Гүбээ тосхон ерэжэ, хамтын ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзажа, арбаад гаратай Бата хүбүүгээ ажал хүдэлмэридэ дүршүүлхэ тухай хөөрэлдэһэн юм. Тиихэдэ колхозой газарые шүбгэ мөөртэй тракторнууд хахалдаг болоһон байгаа. Бата тэдэ тракторнуудые түрүүшынхиеэ хаража ехэтэ һонирхоһон гайхаһан юм.

— Баабай, энэ тракторта хүдэлхэеэ хайшан гээд һураха гээшэб, — гэжэ Бата асуугаа һэн. Эсэгынь хүбүүнэйнгээ эрмэлзэл тухайда бригадирта дуулгахадань:

— Эгээл болоо, яагаа һайн юм, анзаһанай һандайда һуужа ажаллаха прицепщик болог лэ даа. Газар хахалхадаа хэрэгтэй гүнзэгыдэ анзаһа табижа һураха, трактористын хажууда ябахадаа, машина ябуулжа дүршэхэ байха, — гээд, тэрэ зүбшөөһэн байгаа.

Тиигээд лэ арбан зургаатайхан Бата прицепщик болоо. МТС-эй хүдэлмэришэнэй түрүүшын алхамууд эхилээ һэн. Дайнай урда МТС-үүд колхозой тариалангуудые хахалжа, тарилга хэдэг, намартаа комбайнуудаар ургасынь хуряадаг, хойто жэлэй ургасада эртын хара паар бэлдэдэг байһан гээшэ.

Бата түрүүшынгээ салин хүлһэ мүнгөөр, орооһо тарягаар абажа, ажалай амта таниһан юм. Аба, эжынь хүбүүнэйнгээ эхин олзоор урмашаһан, баярлаһан гээшэнь ойлгосотой.

Тэрэ гэһээр Бата Жаргалович трактор агтатаяа хахасаагүй, мүнөө болотор дүшэн гурбан жэлэй туршада ажаллаһаар ябадаг.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилхэдэ Бата Армида татагдажа, Забайкальска фронтын 36-дахи стрелково дивизиин 24-дэхи ябаган сэрэгэй полкдо алба хэжэ үнгэргэһэн байна. Эндэ хэдэн жэлэй туршада сэрэгшын ёһотойл хатуужал гаража, зориг түгэс эрхим солдат болоо бэлэй. Эндэ Бататай гэртэнь хөөрэлдэжэ, үнгэрһөн үйлэ хэрэгүүдые һанан дурсажа һуутарнай, хүбүүдынь баабайнгаа дайнда хабаадаһан тухай саарһа, документнүүдые асаржа, бидэнэртэ харуулба.

Милитарис Японниие даралгада дайнда хабаадажа, тусхай баатаршалга гаргажа, «Дайшалхы габьяагай түлөө» гэһэн медаляар шагнагдаһан байна.

Верховно Главнокомандалагшын Батада соносхоһон баясхалан тухай 1945 оной августын 23-да гаргагдаһан № 342 захиралтые эндэ харанабди. «Монголой хуурай уһагүй уудам талые Ехэ Хинганай шэлые добтолон дабаһанай түлөө, Маньчжурые сүлөөлхэдөө, японецуудтай болоһон байлдаануудта эрхим дайшалхы ябуулгануудай түлөө манай частиин сэрэшэдтэ, тэрэ тоодо Танда баясхалан соносхогдоо. Частиин командир полковник «Чапайкин» гэһэн тамгатай, баясхалан хүргэһэн, барлаатай, хуушарһан бэшэг тэрэнэй архив cooһoo хүбүүдэйнь бэдэржэ олохоёо, бултадаа һонирхон үзэбэбди.

Солдат Бата Жаргалович дайшалхы замаа иигэжэ алдар солотойгоор түгэсхэжэ, «дайгаа даража, даагаа һүүлдэжэ», түрэл нютаг Чисаанаяа дүшөөд гаран онуудаар бусаа юм.

Амгалан тайбан ажалдаа бусамсаараа, нөөхил шүбгэ мөөртэ трактортаа һуужа, тариалангуудаа хахалжа, талха ургуулжа эхилээ һэн.

1950 онуудай эхеэр Бата Жаргалович шэнэхэн «ДТ-54» трактор шудаланхай, тэрэнээ жолоодожо, шэнэ тунга газар хахалалсажа, тариалангууд болгоһон байха.

Хүльхисөөндэ Бамбын Адаг, Бүтүү, Нарин Горхон, Шара Горхон, Хошуун Үзүүр, тиихэдэ Чисаанын эхиндэ Хүреэтын Зүүн, Баруун бэе, Үндэр майла, Шабгансын дабхар гэһэн хамтадаа 2000 шахуу гектар үрэжэлтэ шэнэ газар хахалалсаа. Эдэ газарнуудта олон жэлэй ногоон таригданхай, үбһэ ногооной үндэр ургаса абадаг болонхой юм.

— Ондоо хүнгэн мөөртэ тракторта һуухада болохо бэшэ гү, — гэжэ асуухада, «ДТ-дээ дадашооб». Хүсэтэй, һанаһан соош ашаа зүдхэхэ даа» гээд, энеэбхилхэ юм. Баһа улам хүсэтэй «К-150» гэжэ машинада ажаллаа. Иигэжэ тариалангуудаа тэрэ хүсэтэ шэнэ шэнэ «агтануудаар» элдэһээр лэ ябаа.

Урагшаа дабшаһан үе сагтана адлихан алхалжа, Бата шэнэ, нарижуулагдаһан машинануудта һуралсадаг заншалтай.

Табяад онуудай тэнгээр Бата Жаргаловтан түрүүшын Володя гэжэ хүбүүтэй болоо һэн. Дүрбэн жэл үнгэрһэн хойно Володя Булад гэжэ дүүе дахуулаа бэлэй.

Хүбүүдшье энхэ амгалан, жаргалтай һайхан сагта эжынгээ эльгэн дээрэ, абын...

ӨӨРЫНЬ ҮНЭ ХЯМДАРУУЛАГДАНА

Эдлэл хэрэгсэлнүүдые, түлишэ болон электрын элшэ хүсэ алмаха, арьбанаар ашаглаха, үйлэдбэриин ба ажалай эмхидхэл нарижуулан һайжаруулха асуудалнуудта Онохойн модоной промышленна комбинадай дирекци, партком, профком анхаралаа ехэтэ хандуулна. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, экономическа хүдэлмэри зүбөөр эмхидхэн ябуулха хэрэг эндэ мүн лэ нягта холбоотойгоор эрхилэгдэнэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ модоной зомгооһоор хабтагай (плита) гаргадаг цехэй хүдэлмэриин технологи горитойгоор шэнэдхэн хубилгагдаа. Дээдэ шанарай сэбэр дабирхай хэрэглэдэг болоһонһоо хойшо хабтагайе урданайхиһаа һураггүй нимгэнээр үйлэдбэрилдэг болоһон байна. Иигэжэ нэгэ кубометр хабтагай хэлгэдэ гаргашалагдадаг зүйлнүүдэй хэмжээн эли бодо бага болоһон зэргэтэй. Тиихэлээрээ иимэ продукци гаргалгые сэдхэхэ, өөрынь үнэ сэнгые яһалахан хямдаруулха арга боломжо олдобо гээшэ.

Жэлэй туршада 70 мянган кубометр хэмжээнэй хабтагай гаргаха хүсэтэй цех соо тодхогдоһон орёо түхеэрэлгэнүүд гүйсэд дүүрэнээр ашаглагдажа байна. Тэрэшэлэн технологическа бутархай зомгооһо үйлэдбэрилдэг узелда МРН түхэлэй хүсэ ехэтэй машина тодхогдоо һэн. Тэрэнэй ашаар зомгооһоор хэгдэхэ хабтагай нягтаруулан дарадаг цехэй хүдэлмэришэд һаадгүйгөөр, бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха аргатай болоһон. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын хоёр жэлэй туршада 219 мянган кубометр модон зомгооһон болгогдон бутаруулагдаһан байна. Гадна энэ машинын ашаар үйлэдбэриин үлэгдэлэй хэмжээе нилээд бага болгоо. Урдань айлнуудта түлеэн болгохыень абаашажа үгэдэг байһан 60 мянган кубометр модон хабтагай гаргалгада хэрэглэгдээ.

Хабтагай даралгада шэнэ технологи нэбтэрүүлһэнэй, энэ хүдэлмэриин сагые хороохоной ашаар продукциин шанар дээшэлээ. Тус цехэй үйлэдбэрилһэн хабтагай нэгэдэхи бүлэгэй шапартайгаар тушаан абтадаг болонхой. Бүтээһэн продукциин өөрынь үнэ сэн тушаа үшөө дахин эндэ тогтоё. Эмхидхэлэй-техническэ шухала хэмжээ ябуулгануудые энэ цехтэ бэелүүлһэнэй ашаар, 1980 оноойхитой сасуулбал, нэгэ кубометр хабтагайн өөрынь үнэ сэн 6 түхэриг 16 мүнгөөр хямдарһан байна. Харин тиихэдэ нэгэ кубометрһээ ороһон олзонь 1980 ондо 2 түхэриг 99 мүнгэн байһан һаа, 1982 ондо 6 түхэриг 75 мүнгэн болотороо ургаа бшуу.

Иимэ амжалта предприятиин инженерно-техническэ бэлигтэй хүдэлмэрилэгшэдэй ехэ оролдолгоһоо, цехэй хүдэлмэришэдэй урагшатай, нэтэрүү ажалһаа эшэ үндэһэтэй гэжэ тэмдэглэхэ бодол түрэнэ.

Ц. ЦЫБАНОВ.
Загарайн район.

Совет орон дотор

ШЭНЭ ГАЗАР ДАХИН УРЯАЛБА

КИЕВ. Ажахынуудайнгаа полинууд дээрэ ургаса хурялгые дүүргэһэн Украинын таряашад Казахстанай таряашадта туһалхаяа ошоно. Крымскэ областиин бүлэг механизаторнууд һаяхан тиишэ ошоо.

Тэдэнэй бүридэлдэ Красногвардейскэ районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозһоо солото комбайнер П. Гирченко оролсоно. 25 гаран жэлэй саада тээ тэрэ шэнэ газар ашатлалтада хабаадаһан, һүүлдэнь ургаса хурялгада нэгэнтэ бэшэ ерэһэн байха юм. Өөрынгөө ажахыда ветеран 224 гектарай ургаса баал болгон суглуулаад, 7500 центнер эрхим шанартай орооһо бункерһаа тушааһан байна. Нютагайнгаа комбайнернууд А. Логинов, Б. Стадник болон бусадтай хамта тэрэ туйлаһан амжалтаяа шэнэ газар дээрэ арьбадхаха болоно.

Хоёр республикын таряашад хоорондоо нягта хани барисаатай байдаг. Мүнөө жэлдэшье Украинын дүрбэн мянган механизатор заншалта замаараа ябана. Түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи жэлэй оробһоной ехэ ургасын түлөө тэмсэл Кокчетавска, Тургайска ба Целиноградска областьнуудай полинууд дээрэ үргэлжэлүүлхэ болоно. Украинын орооһо тушаан абалгын предприятинуудай 450 хүдэлмэрилэгшэд-аппаратчигууд, лаборантнууд, орооһо хатаагшад шэнэ газарай ургаса хуряалгада хабаадалсаха байна.

ТАДЖИКИСТАНАЙ ГАЛНУУД

ДУШАНБЕ. 1972 оной ноябрьда түрүүшынь агрегадай ашаглалгада оруулагдаһан сагһаа хойшо Л. И. Брежневэй нэрэмжэтэ Нурекскэ ГЭС дээрэ 60 миллиард киловатт-час электрын элшэ хүсэн үйлэдбэлэгдэбэ. Республика дотор үйлэдбэрилэгдэдэг элшэ хүсэнэй 80 шахуу процентнь энэ томо станцида хүртэдэг юм. ГЭС-эй элшэ хүсэн Урда-Таджигай территориально-үйлэдбэриин комплексын предприятинуудта, Дунда Азиин нийтэ нэгэн сахаригта эльгээгдэдэг.

Республика дотор элшэ хүсэн эршэмтэйгээр хүгжөөгдэнэ. 3 миллион 600 мянган киловатт хүсэтэй Рогунска ГЭС баригдана. Таджикистанда жэлдэ дүн хамта 12 миллиард киловатт-час электрын элшэ хүсэн үйлэдбэрилэгдэдэг болонхой.

КУЗБАССАЙ БУЛАД

НОВОКУЗНЕЦК (Кемеровскэ областъ). Эндэ 200 миллион тонно Кузбассай прокат абтаа. Баруун Сибириин металлургическа комбинадай коллектив ойн баярай прокат үйлэдбэрилхэ эрхэдэ хүртэһэн байгаа. Эндэ ойн баярай вахта үнгэргэгдөө.

1925 ондо Гурьевскын хуушанай заводто область дотороо эгээ түрүүшын прокатна станууд тодхогдоһон юм. Тэрэ гэһэнһээ хойшо эндэ булад хайлуулагдана. Мүнөө жэлдэ Кузбасс 10 миллионһоо дээшэ тонно прокат арадай ажахыда үгэхэ юм.

Манай фотокорреспондент Артем Шойжоловой буулгаһан зураг дээрэ һаяхан армиһаа бусаһан залуу шииряг хүбүүдые харанат. Сэрэгэйнгээ хубсаһа һэлгэһээр лэ тэдэнэр хамсыгаа шуужа, түрэл Зэдынгээ районой «Октябрьский» совхозой үйлэдбэридэ оролсоо һэн. Хабартаа тарилгын хүдэлмэридэ ябалсаа, зунай июнь һарада нооһо хайшалалга дээрэ хабаадаа. Харин мүнөө үедэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ гол түлэб механизаторнуудаар хүдэлжэ байна. Забһарлалгын үедэ залуу хүбүүдэй хөөрэлдэхэ юумэн олдохол байха. (зүүн гарһаа) Б. Вампилов, Е. Цырендоржиев, Б. Дымбрылов, В. Соджонов, Л. Цырендоржиев.

ЖУРНАЛИСТЫН ДЭБТЭРҺЭЭ

ХАНГАЙ ХҮБШЫН БЭЛШЭЭРИДЭ

Хурамхаанай районой ажахынууд зунай үедэ зарим малаа холын бэлшээридэ тобиржуулжа, һайн дүнгүүдые туйладаг болонхой. Малай шэгнүүрые эрид түргэнөөр дээшэлүүлхэһээ гадна, ажахынуудайнгаа сабшаланһаа ехэ тэжээл хуряажа абадаг. Ушар тиимэһээ хүбшэ тайгын саана оршодог Баунтын районой холын хойто нютагууд тээшэ малшад июниин эхеэр шэглэн хада ууланнуудай хабшалаар, түргэн горхонуудые гаталжа, замдаа 10—12 хоноод, тэжээлээр баян, һэрюун тунга бэлшээридэ отогоо заһадаг заншалтай...

Районой түбһөө эдэ бэлшээринүүд хүрэтэр вертолет час хахад сагай туршада ниидэнэ. Хизааргүй үргэн дайда нэмжыжэ, гаталшагүй үдхэн тайга, харьялма түргэн урасхалтай хадын горхонууд, зунай халуун наранай элшэдэшье хайладаггүй мүльһэн шобхо һарьдагууд доогуурнь үнгэрнэ...

Мүнөө жэл районой ажахынууд энэ холын бэлшээридэ 5 мянган толгой эбэртэ мал, 1,5 мянган толгой адуу туужа асарһан, арбаад гаран гүүртэ болгожо, тэдэнээ тараан бэлшээнэ.

Үни удаан саг ниидэжэ, Карафтит поселогһоо сааша дүшөөд модоной зай гаталхадамнай, үргэн талын бэлшээридэ олон тоото малнуудай таран бэлшэжэ ябахань харагдаба. Ивановская гэжэ нэршэһэн энэ нютагта буухадамнай, Хурамхаанай совхозой эбэртэ малай гүүртые даагша Цыбик Цыденович Тудупов угтаба. Энэ гүүртэдэ 350 толгой малые дүрбэн хүн харууһална. Малшад Владимир Абидуев, Борис Жанаев, Иван Шапель гэгшэд агта моридоо унанхай үглөөнһөө бэлшээридэ гараһан байба.

— Холын хүбшэ тайга соо эгсэ шулуун эрьетэй хадын гол мүрэнүүдэй дунда даажа абаһан малаа толгой тоондонь харууһалжа, тобиржуулха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэл байна, — гээд нүхэр Ц. Ц. Тудупов хөөрэнэ. — Малнай һайн лэ хүрөө һэн. Бэлшээри яһала баян даа. Мүнөө жэл уһа саһаншье элбэг. Июнь һарада саһан орожо, бэрхэшээлшье тохёолдоо бэлэй. Тиигэбэшье малнай гарзалаагүй, үбдэхэшье ушар үсөөн. Шииг нойтоной элбэгтэ зарим малай туруунииинь үбдэхэ, тиихэдэнь эм дом хэрэглэжэ, аргалха ушар гараа һааб даа.

— Малшад өөһэдөө хэр байнат? — гэжэ бидэнэртэй сугтаа ерэһэн тус совхозой директор А. М. Япханов һанаата болон асууна.

— Малшаднай дүй дүршэлтэй, холын бэлшээридэ ябажа үзэһэн, бэрхэшээлнүүдээ уридшалан мэдэхэ һэн тула гэмгүй ажаллаад лэ байналди даа, — гээд гүүртые даагша харюусана. —Гүүртын малшад өөрын аптечкэтэй, хэн нэгэнэй үбшэлөө һаа, Карафтидай эмшэлэлгын пунктда хандаха арга бии. Эдеэ хоол, дулаан хубсаһан, малай долёохо дабһан, эм дом — эдэ бүгэдэ дутамаггүй. Малаал һайнаар адуулха тухайгаа бодонобди.

Удаадахи отогто, Талакан гэжэ хамниган нэрэтэй газарта мүн лэ тус совхозой адуун һүрэгые харууһалдаг Сэнгэ Ринчинов гэнтэ иимэ олон айлшадай агаарһаа бууһанда «хүл алдажа», урсахан гэрэйнгээ хойморто бидэниие уриха забһартаа, ажал хүдэлмэри тухайгаа тобшохоноор хөөрэнэ. Тэрэ 150 гаран толгой адуутай юм байна. Гарза хоролто тухай асуудалда:

— Юу хэлэнэ гээшэбта? Эндэ ерэһээр адуун һүрэгтэмнай хоёр унаган нэмээ. Үшөөшье түрэхэ гүүд бии,— гээд, Сэнгэ олзуурхан хөөрэнэ. Эндэ хоёрхон лэ адуушан хүдэлдэг. Сэнгын нүхэр Гомбо Хухузиев тайгын дундуурхи тала соорхойгоор хушууран бэлшэһэн адуугаа эрьехээ ошоһон байба.

—Адуугаа үнжөөд лэ тоолодогбди, дэлхэй дүүрэн таража ябашахадань, суглуулжа, тоо бүридхэлыень абахань бэлэн хэрэг бэшэ даа. Унаһан морёо урилжа байгаад, ээлжээгээр бүхэли үдэрөө эмээл дээрэ үнгэргэхэ ушартай бологдоно. Саһа бороогой, һалхи шуурганай болохоёо, бүришье һаа һанаа зоборитой, — гэжэ шэнэ танилнай сэхынь хөөрэнэ.

— Сэнгэ Ринчиновнай армиһаа бусаһаар, нэгэ бага амараад, һайн дураараа иишэ адуушан болоо ерээ, —гээд совхозой директорэй магтан ажаллалта хэхэдэнь, бидэ ажалдань амжалта хүсөөд, газаашаа гараа һэмди. Отогой хажууда тайгын бүдүүн шэнэһэн модондо һойгоотой байһан жэбжэгэр гоёхон бэегэй гүйгөөшэдые харахадаа, Улаан-Үдын ипподромой хурдан хатарша моридһоо дутуугүйень бахархан тэмдэглэбэбди.

Нарһан, шэнэһэн ойгоор баян Буруунда гэжэ хүтэлэй хаяагаар элин тойроһоор ябатарнай, багахан гэр харагдашаба. Эндэхи бэлшээридэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой 700 гаран толгой эбэртэ мал адуулагдана. Залуу наһатай, шииряг хүбүүдтэй танилсахадаа, тэдэнэй үбгэ эсэгэнэрэйнь, аба эжынэрэйнь амжалтата ажал хэрэгэйнь үргэлжэлүүлэгдэжэ байһанда баясабабди. Отогтоо һаяхан ерэһэн хоёр залуу хүбүүднай — Виктор Яковлев Николай Будаев хоёр... Олон үгэ зугаа дэлгээгүйшье һаа, ажал хүдэлмэри, түсэб зорилгонууд тухайгаа тоб байса хөөрэхэдэнь, даажа байһан хэрэгтээ тэдэнэй харюусалгатайгаар хандадагынь элирээдхинэ.

— 700 гаран малнай хоёр гүүртэ болон хубаардаг, тээд бэлшээри дээрээ һайнаар хүшэлхынь тула олон бүлэг болгон харууһалнабди, — гэжэ Виктор Яковлев дорюунаар мэдүүлнэ. —Бригадамнай нилээд дүршэлтэй болоһон малшад Бадма Будеев, Батуухай Базаров гэгшэд бии. Тэдэмнай эгээ мүнөө Карафтит һууринһаа юу хээ асархаяа ошонхой.

— Зай, хүбүүд, гэмгүй һайн ажаллажа байнат. Малтнай яһала үдхэн, шэмэтэй ногоондо табигдаһан, нилээд лэ таргалха байха, — гэжэ колхозойнь түрүүлэгшэ В. Д. Цыренов хөөрэлдөөндэ оролсоно. —Гэртэхинтнай бултадаа һайн байна, мэндые хүргэнэ һэн. Сентябрь һарын 4—5 болотор эндээ малаа бэлшээхэ түсэбтэй һэн бээт. Тиигээд хада уулаар ехэ саһанай ороһоо урид малаа бэлшээһээр нютагаа бусаха болохот. Гэртээ хүрэтэртнай сентябриин 20 болохо. Одоо ерэхэдэтнай, танайнгаа таргалуулһан малай эрхимүүдыень гүрэндөө тушаажа, түсэбөө дүүргэхэ ёһотойбди. Иигээд малтнай хүсэ тамиртай болоходоо, намар тээшэ һархяг бэдэрхэ, ойгоор тэнэхээ тэгүүлхэ. Энэл үе сагта һэримжэтэйл байха хэрэгтэй, — гэжэ түрүүлэгшэ намдууханаар һануулаад, саашаа эдэ малшадай түрэл Бархан нютагайхидай тэжээл бэлэдхэлгэдээ хэр зэргэ хабаадажа байһан тухай дуулгаба. Холын бэлшээридэ ерэһэн малшад толгой бүриин шэгнүүрые сүүдхэдээ 700—800 граммаар нэмээхэ түсэбтэй һаа, ехэнхи ушарта 1000—1200 граммда хүрэгдэг юм гэжэ районой ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд хөөрэнэ.

Тилим гэжэ нютагай бэлшээридэ Аргатын совхозой 1200 гаран эбэртэ мал байрланхай. Энэнь ажахын бүхы малайнь гурбанай нэгэ хуби юм. Тиимэһээ эдэ 3 гүүртэдэ дүршэлтэй хүнүүдые табиһаниинь гайхалтай бэшэ. Сосор Эрдынеев энэ алтаар баян хүбшэ тайгада мал адуулжа яһала дүршэһэн хүн. Мүнөө жэл зургаадахияа иишэ ерээ. Жэл бүри һайн үрэ дүнгүүдые туйладаг, дүтэ оршодог гүүртэнүүдэй малшадтай дүй дүршэлөө хубаалдадаг һайн заншалтай. Бидэнэй ерэхэдэ, мал тиирэһэнээ бодожо, бэлшээри тээшээ хушууран шэглэжэ ябаба. Хээрын атар тунга ногоо дуран соогоо зулгаажа, хадын горходой тунгалаг уһаар ундалһан олон зуугаад мал харахадаа, эдэниие адуулжа байһан малшадта сэдьхэлэй баяр хүргэхэ мэдэрэл эжэлүүдгүй түрэхэ юм. Тус совхозой үшөө нэгэ гүүртые мүн лэ дүршэлтэй малшан Анатолий Степанович Бакин даажа абанхай. Малшадта түрэлхидһөөнь амар мэндые, совхозһоо эдихэ хоол, эм дом асаржа ерэһэн ажахын директор, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат Д. Ц. Дондупов дүтэхэнэ бэлшэжэ байгаа мал онсо анхаралтайгаар адаглан харана. Зарим тэды ажеглалтануудаа малшадта хэлэнэ.

— Малай долёохо, хужарлаха дабһан бага болоо юм байна. Хэдэн малай турууниинь шииг нойтонһоо уламжалан үбдөө. Үглөөдэртөө вертолет захижа, 2—3 тонно дабһа эльгээхэбди, ветврач ерэлсэхэ. Үшөө юун хэрэгтэйб, юу захихабта? — гэхэдэнь, малшад бүхы хэрэгсэлээр түгэс хангагданхайбди гэжэ эбтэйгээр харюусана.

727 эбэртэ бодо мал туужа иишэ ерэһэн 6 малшадтаяа Гааргын совхозой директор Г. Б. Шотхоев уулзаһандаа сэдьхэлээ ханангги байһанаа нюунагүй. Зунай эхиндэ эльгээһэн малнуудынь хоёр һарын туршада нилээд мяхажаһан, хүндэ шэгнүүртэй болоһон байба ха юм. Малшадшье байра байдал...

МҮНӨӨДЭР—ФИЗКУЛЬТУРНИГАЙ ҮДЭР

БУРЯАД ОРОНОЙ СУУТА ХҮНҮҮД

ЭСЭГЫН ЗҮРГӨӨР

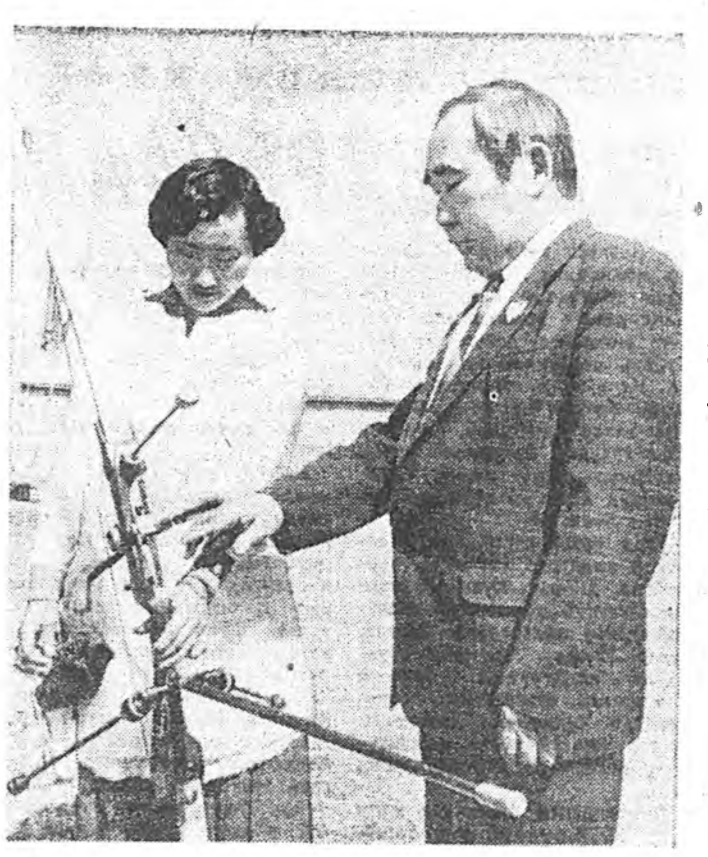

худэлдэг юм. Тэрэ — СССР-эй спортын хүндэтэ мастер.

Петр Павловичтай уулзахадамнай, иигэжэ хөөрэбэ:

— Эрхүүгэй областиин Алайрай районой Нэгдэ тосхондо түрэһэн хүм. Эсэгэмни—Павел Мадаевич Николаев—Кутуликска МТС-тэ түмэршэ дарханаар хүдэлһэн юм. Тэрэ ангууша бэрхэ, ехэл мэргэн хүн байһан. Дайнай урда тээ ворошиловска мэргэн буудагшын тэмдэгтэ хүртөө һэн. Юрэдөөл, эсэгынгээ энэ хёрхо мэргэнииие угаа дамжуулан абаа гээшэ гүб гэжэ һанагшаб.

Петр Николаев 7-дохи гвардейскэ армида алба хэһэн юм. Дайе Прага шадар түгэсхэһэн. Пулеметно отделениин командир ябаа. Дайнай һүүлээр хоёр жэлэй үнгэрһэн хойно тэрэ Эрхүүгэй хүдөө ажахын институдай механизациин факультедтэ һурахаяа ороходоо, тренер С. В. Вятчинай хүтэлбэри доро һорилго хэһэн байгаа.

Петр Николаев 1951 ондо табан зүйлөөр буудахадаа, РСФСР-эй абсолютна чемпион болоо һэн. Хойто жэлынь тэрэ СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө хабарай мүрысөөндэ илажа, совет спортсменүүдэй түрүүлэн хабаадаһан Хельсинкидэхи Олимпиададa ошохо хүндэдэ хүртөө һэн. Буряадай спортсменүүд соохоо түрүүлэн Олимпиин нааданuудта хабаадахадаа, П. Николаев командна тоосоогоор мүнгэн медальда хүртөө, «гүйжэ ябаһан оро» гэдэг сагаалса буудалгаар эрхим зурагаанай тоодо ороо бэлэй.

П. Николаев дүрбэн зүйлөөр буудахадаа. СССР-эй чемпионой нэрэ зэргэдэ таба дахин хүртэһэн байгаа. Долоо дахин РСФСР-эй, 14 дахин зоной чемпион болоо. СССР-эй хоёр рекорд тогтооһон юм. 1955 ондо Пекиндэ үнгэргэгдэһэн уласхоорондын мүрысөөндэ дэлхэйн чемпион Олег Жгутовта гартажа, Петр Николаев мүнгэн медаляар шагнагдаа һэн. Нютагаймнай суута мэргэн Ефим Хайдуров эндэ дүрбэдэхи һуурида гараһан байгаа. 1957—1958 онуудта Москвада болоһон уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ Петр Павлович хоёрдохи, гурбадахи һууринуудые эзэлээ бэлэй.

П. П. Николаев ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг. Тэрэ—пропагандист, ДОСААФ-ай эхин эмхиин түрүүлэгшэ, Петр Павлович олон спортсменүүдые, тэрэ тоодо спортын 8 мастерые һурган хүмүүжүүлээ.

Сэхыень хэлэбэл, П. П. Николаевай булые спортивна бүлэ гэхэдэ алдуу болохогүй. Һамганиинь— уран зураша А. И. Аржикова—спортоор һонирходог, энэ темые зохёол бүтээлнүүдтээ үргэнөөр харуулхые оролдодог байна. Хоёр ехэ үхибүүдынь —Виктор, Татьяна— инженернүүд юм. Яһала бэрхэ спортсменүүд. Татьяна— мэргэн буудалгаар спортын мастерта кандидат, «Урожай» бүлгэмэй Түбэй соведэй чемпионка.

Гэбэшье бултан соохоо Светлананинь лэ ехэ амжалта; илалта туйланхай. 1982 он тэрээндэ, илангаяа урагшатай байгаа. Орджоникидзе хотын хүнгэн атлетикын манеждэ болоһон РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ С. Николаева 2533 очко тудажа, мүнгэн медаляар шагнагдаа һэн. Эндэ дүтын хоёр зайда илаһан байгаа. Сэхыень хэлэхэдэ. Света М-1, М-2 упражненинүүдээр, мүн элдэб зайнуудта республикын хэдэн рекорд тогтоонхой.

Уданшьегүй спортын бүлгэмүүд болон албан зургаануудай суглуулагдамал командануудай дунда үнгэргэгдэһэн Россин Федерациин чемпионадта С. Николаева, Я. Цыренжапова, Л. Дабаева, С. Жигжитова гэгшэдһээ бүридэһэн «Динамо» бүлгэмэй команда түрүү һуури эзэлбэ. Һур харбалгаар уласхоорондын мүрысөөн Улаан-Баатарта боложо, Чехословакиин, Польшын. Монголой, Узбекистанай. Буряадай АССР-эй команданууд хабаадаһан байгаа. Эндэ манай республикын мэргэшүүл илаба. Эхэнэрнүүд соохоо С. Николаева гурбан зайда шалгаржа, эрхимлээ һэн. Һүүлээрнь Москвада үнгэргэгдэһэн 8 республикын нүхэд ёһоной заншалта нааданда тэрэ Лхамажаб Дабаеватай тэн адли очко тудажа (2440 очко), нэгэдэхи-хоёрдохи һууринуудые хубаалдаһан юм.

«Динамо» бүлгэмэй Түбэй соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэрэгшэ намар Ужгород хотодо болоһон мүрысөөндэ Светлана 2542 очко тудажа, СССР-эй уласхоорондын классай спортын мастерай норматив дүүргэһэн байгаа. Тиигэжэ тэрэнэй нангин хүсэл бэелбэл, Тэрэ манай республикын харбагшад соохоо дүрбэдэхи хүн боложо. иимэ үндэр нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн. Гадна тэрэ тренер Ц. Б. Будаевай һурган хүмүүжүүлһэн уласхоорондын классай спортын хоёрдохи мастер болоно.

Энэ жэлдэ хэдэн мүрысөөнүүдтэ С. Николаева амжалта туйлаһан байна. Харьков хотодо үнгэргэгдэһэн СССР-эй үбэлэй чемпионадта тэрэ М-2 упражненеэр харбахадаа, 2600 очко тудажа, мүнгэн медаляар шагнагдаа. РСФСР-эй үбэлэй чемпионадта хоёрдохи һуури эзэлһэн, удаань Алма-Атада болоһон бүхэсоюзна мүрысөөндэ эрхим зурагаанай тоодо ороһон юм. РСФСР-эй арадуудай зунай VIII Спартакиадын түгэсхэлэй мүрысөөндэ манай бэрхэ харбагша дүрбэдэхи һуури эзэлбэ. СССР-эй арадуудай Спартакиадада ороной Спорткомитедэй шанда хүртэхын түлөө мүрысөөндэ хабаадаһан байгаа.

— Танай республикада бэрхэ залуу харбагшад олон. Светлана Николаева тэдээн соохоо онсо өөрын бэлиг шадабаритай байна. Зүб мүрөөр һорилго хэбэл, холо ошохо аргатай,—гэжэ СССР-эй Спорткомитедэй һур харбалгаар гүрэнэй тренер Г. А. Гордиенко урзанда зүн ороной Кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөнэй Улаан-Үдэдэ болохо үедэ хэлээ һэн. Теэд гүрэнэй тренерэй зүгһөө иимэ үндэр сэгнэлтэдэ хүртэхэһөө ехэ нэрэ хүндэ байха юм аал?!

Комсомол басаган гансал спорт «намнаад» ябадаг бэшэ, харин һайнаар һурахаһаа гадна, уран зохёол уншаха, хүгжэм шагнаха дуратай. Тиихэдэ залуу харбагшадта заабари, зүбшэл үгэдэг юм.

НАЯХАНА айхабтар игаабари дулаахан үдэр өөрынгөө хэрэгээр «Спартагай» стадион ошоһон аад, һур һарбагшадай сагаалса дээрэ нюргаар набтаршаг, хүдэр бата, бууралтажа эхилһэн үһэтэй нэгэ хүнэй дунда зэргын бэетэй басагантай хүнгэхэн, ханхинама пластикаар хэгдэһэн номо һурша ехэл анхаралтайгаар заһан таарулха зуураа юуншьеб тухай шуналтайгаар хөөрэлдэжэ байхыень адаглажархибаб. Дүтэлэн ошоходоо, эсэгэ басаган хоёр Николаевтан гэжэ таняа бшууб.

— Һорилго эхилбэ гү? — гэжэ һонирхоходом, Светлана миһэрэн, иигэжэ хэлээ һэн:

— Эсэгэ бидэ хоёр үдэр бүри шахуу һоридогбди. Эсэгэмни хододоо аша туһатай зүбшэл үгэдэг юм. Яагаашье һаа, баһал мэргэн гээшэ гүбэ.

Эсэгэнь номыень заһажа үгөөд:

— Иигээд туршал даа, — гэбэ. Удаань нам руу эрьелдэжэ:

— Виктор хүбүүмни инженер юм. Энэ талаараа минии мэргэжэлые халан абаа. Харин Света эсэгынгээ зүргэ дагажа, сагаалсада ерэһэн гээшэ ааб даа. Тиимэл хадань, аха аргаараа туһалан, дэмжэнгүй яахабиб.

Зүб лэ даа! Иигэжэ үри хүүгэдээ өөрынгөө наһанай зүргэдэ оруулһан ёһотойл зол жаргалтаи эсэгэ ондоо ямар харюу үгэхэб?!

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: эсэгэнь басагандаа зүбшэл заабари үгэжэ байна.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

ОЛОНОЙ МАГТААЛДА ХҮРТЭГШЭД

Манай орондо физическэ культура, спорт хүгжөөлгэдэ туйлаһан амжалтануудые харалга бэшэ, мүн ажаллахаар, ороноо хамгаалхаар бэлэн байһанай, интернациональна хани барисаанай, залуу наһанай, хүсэ шадалай, гоё һайханай, элүүр энхын һайндэр болоһон совет физкультурнигай үдэрые манай республикын физкультурнигууд эрхим амжалтатай угтажа байнхай.

Республикын спортын бүлгэмүүдэй, мүн спортсменүүдэй заншалта үдэрөө тэмдэглэжэ байһан тухайнь хөөрэжэ үгэхыень манай корреспондент Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи физкультура, спортын комитедэй түрүүлэгшын орлогшо В. Б. Цыбикдоржиевые гуйһан байна.

— Буряад ороной физкультурнигууд өөрынгөө һайндэрые хүдэлмэридөө, спортдоо эрхим амжалтатай угтажа байна. Бүри һая юһэдэхи табан жэлдэ уласхоорондын классай спортын гансахан мастертай байгаа һаа, мүнөө тэдэнэймнай тоо аяар арба гараһан болоо. Тиихэдэ бэлэдхэл һайнтай спортсменүүд бүришье олошороо гэхэдэ, алдуу болохогүй. Спортын бүлгэмүүдэй дундаһаа «Трудовые резервы», «Урожай», «Буревестник», «Труд» бүлгэмүүд, авиационно, Ленинэй ордентo локомотив-вагон заһабарилгын заводуудай спортын клубууд социалис мүрысөөнэй манлайда ябана.

Һүүлэй үедэ манай республикын олон тоото спортсменүүд уласхоорондын ехэ ехэ мүрысөөнүүдтэ Эхэ оройнгоо нэрэ хүндые амжалтатайгаар хамгаалалсадаг болоо гээшэ. Тоолон хэлэхэдэ, дүрэ бүхэ барилдаанай бүхэнүүд — уласхоорондын классай, СССР-эй спортын мастернууд Олег Алексеев, Борис Будаев гэгшэд Европын, дэлхэйн чемпионууд болоһон, уласхоорондын олон барилдаанuудта хабаадаһан байна.

Хүнгэн атлетикээр мүрысэгшэднай мүн лэ эрхим амжалта харуулна. Эндэ «Трудовые резервы» бүлгэмэй Буряадай областной соведэй дэргэдэхи олимпиадада бэлэдхэлэй түбэй спортсменүүд һайн үрэ туйлана гээшэ. Уласхоорондын классай спортын мастер Надежда Виноградова үргэн Буряад ороноо хилын саагуур суурхуулһаар. Тэрэ хүнгэн атлетикын долоон зүйлөөр дэлхэйн рекорд тогтооһон юм. Бухарестдэ үнгэргэгдэһэн Бүхэдэлхэйн Универсиада дээрэ нютагаймнай басаган мүнгэн медаляар шагнагдаһан байгаа. Харин Европын кубогта хүртэхын түлөө Швецидэ болоһон хахад финалай мүрысөөндэ илалта туйлаа һэн. Уласхоорондын классай спортын нүгөөдэ мастер Павел Яковлев СССР-эй арадуудай зунай VIII спартакиадын 1500 метрэй урилдаанда хабаадахадаа, мүнгэн медальда хүртэбэ. Мүн тэрэ урда жэлнүүдтэ СССР-эй рекорд тогтооһон, Олимпиин XXII нааданuудта хабаадаһан юм. Хүнгэн атлетикээр Советскэ Союзай хоёр удаа чемпионка болоһон Татьяна Позднякова дэлхэйн кубогта хоёр дахин хүртэһэн, 1982—1983 онуудай туршада Европын, дэлхэйн кубогта хүртэхын түлөө үнгэргэгдэһэн урилдаануудта дүрбэдэхи, гурбадахи һууринуудые эзэлжэ ерэһэн байгаа. Эдэнэрые РСФСР-эй габьяата тренернүүд В. Д. Домнин, Б. В. Мироманов хоёр эсэхэ сусахые мэдэнгүй һурган хүмүүжүүлжэ, хурдан солбон спортсменүүдые бэлдэжэ ябана гээшэ.

Асуудал: республикын хүнгэн атледүүдһээ гадна спортын бусад зүйлнүүдээр мүрысэгшэд ямар амжалта харуулна, туйлана гээшэб?

Харюу: боксернууд соохоо технологическа институдай студентнэр —СССР-эй спортын мастернууд Бадма Батуев, Валерий Галданов гэгшэд тухай хэдэн үгэ хэлэлтэй. Бадма Батуев «Труд» бүлгэмэй Түбэй соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн мүрысөөнүүдтэ хэдэн удаа эрхимлэжэ гараһан байха. Тиин 1979 онһоо СССР-эй спортын мастерай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн сагһаа хойшо олон тоото мүрысөөнүүдтэ хабаадалсаа. 1981 ондо оронойнтоо залуушуулай дундаһаа шалгаржа, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм. Байгша ондо РСФСР-эй арадуудай зунай VIII спартакиадын чемпион боложо гарахадаа, СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ абтаа юм. Харин СССР-эй арадуудай спартакиада дээрэ тэрэ дүршэлгүйдэшоо. Нүгөөдэ— Валерий Галданов республикын боксернуудай дунда һайн бэлэдхэлтэй байһаараа шалгардаг заншалтай. Тэрэ Россин Федерациин арадуудай зунай VIII спартакиадын мүрысөөн дээрэ хоёрдохи һуури эзэлжэ, мүнгэн медальда хүртөө. Эдэнэрһээ гадна һур харбагшад, сагаалса мэргэлэгшэд, велосипедээр урилдагшад болон спортын бусад зүйлнүүдээр мүрысэгшэднай яһала һайн үрэ дүн туйлажа. энэ һайндэрөө тэмдэглэжэ байна.

Асуудал: хүдөө нютагуудай, предприяти, эмхи зургаануудай ажалшадай дунда спорт хүгжөөхэ талаар хүдэлөөндэ хабаададаг ниитын тренер, эмхидхэгшэд соохоо хэдые нэрлэхэ байнат?

Харюу: арад зоной дунда спортын хүдэлмэри һэргээхэ, эмхидхэхэ, залуу үетэнние өөһэдынгөө баян дүршэлдэ һурган хүмүүжүүлжэ ябадаг ниитын түлөөлэгшэд республикын нютаг бүхэндэ олошороо. Тэдэнэй дундаһаа Яруунын районой «Победа» колхоздо дүрэ буляалдалгын барилдаагаар ниитын тренерээр хүдэлдэг И. Ц. Норбоев тухай һайн һайхан үгэ хэлэмээр юм. Нютагтаа спортын хүдэлмэри һэргээхэ, дэлгэрүүлхын хойноһоо оролдожо ябадаг Иван Цыбикович ажахынгаа залуушуулай дунда хүндэтэй болоһоор үнинэй. Мүнөө тус ажахын залуушуул, һургуулиин һурагшад волейбол, баскетбол наадаха, дүрэ буляалдалгын, буряад барилдаагаар, боксоор өөрын командатай болоод, районой, республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэдэг мүрысөөнүүдтэ таһалгаряагүй хабаадалсажа ябадаг болоһон байха юм.

Спортын хүдэлмэри гэхэдэ, үнэн сэхэ ажалаараа оролдожо ябадаг эдэбхитэдэй дундаһаа Улаан-Үдын 2-дохи ГПТУ-гай багша А. В. Горох, 65-дахи һургуулиин физкультурын багша Н. В. Никифорова, багшанарай нэгэдэхи училищиин физическэ хүмүүжүүлгын багша В. И. Зиновьев, түмэр замай техникумэй, лесотехникумэй багшанар Л. В. Бобров, Г. М. Филиппов, Зэдын райспорткомитедэй түрүүлэгшэ А. Ц. Цаганов, оёдолой «Туяана» нэгэдэлэй инструктор-методист В. Н. Ловцова болон бусад тухай магтаалай үгэнүүдые хэлэнгүй үнгэргэхын аргагүй ха.

Физкультура, спортын үргэн олониитын түлөөлэгшэд, эдэбхитэд ажалдаа, спортдоо эрхим һайн үрэ дүн туйлан хай, совет физкультурнигуудай үдэрые тэмдэглэжэ байна.

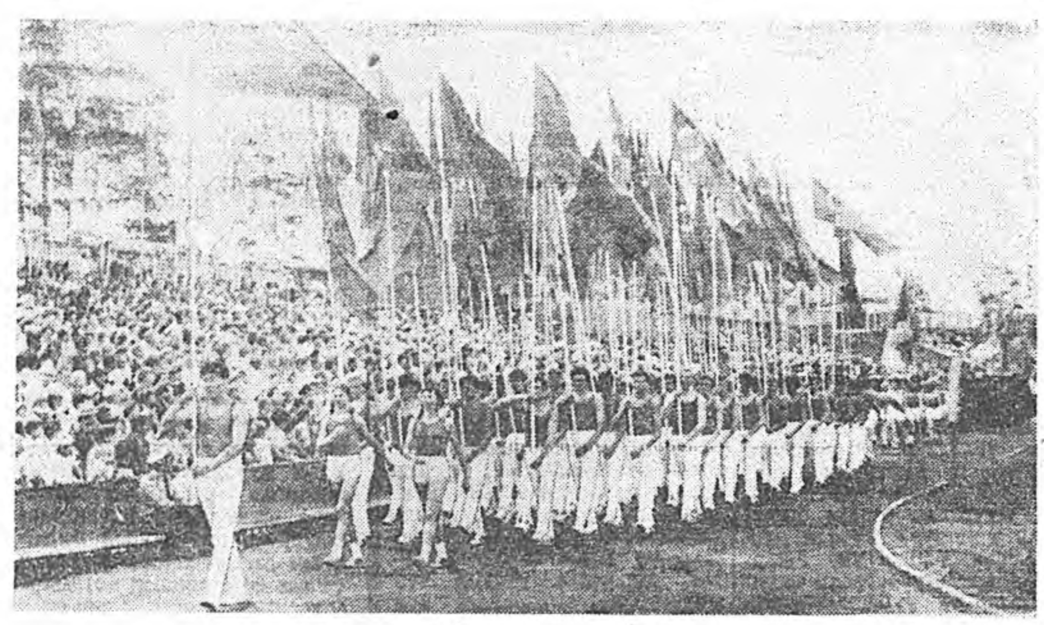

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: спортсменүүдэй парад-жагсаал.

М. СУТУРИНАЙ фото.

«БУРЯАД ҮНЭН» газетэдэ бэшэгдэһэнэй һүүлээр

НЭГЭ БЭШЭГТЭ АБТАҺАН ХОЁР ХАРЮУ

Түнхэнэй районой «Мир» колхозой Таблангуудай фермын һаалишан С-Д. Жамбаловагай «ХЭЗЭЭ АНХАРДАГ БОЛОХО ААБ?» гэһэн гаршагтай статья манай газетын февралиин 26-най номерто толилогдоһон юм.

Тэрэ бэшэгэй толилогдоһонһоо хойшо ехэ сагай үнгэрөөшье һаань, ВЛКСМ-эй Түнхэнэй райкомой секретарь П. Ажуновай үгэһэн харюугаар редакци хангагдаагүй дээрэһээ районой партийна организациин хүтэлбэрилэгшэдтэ хандажа, тэрэ фермэдэхи ушар байдалые хаража үзэхыень гуйһан байна. Тиигэжэ абаһан хоёрдохи харюугаа авторай ба уншагшадай анхаралда дурадханабди.

КПСС-эй Түнхэнэй райкомой нэгэдэхи секретарь В. Д. ТАХАНОВ иигэжэ мэдээсэбэ:

«Мир» колхозой һаалишан С-Д. Ж. Жамбаловагай «Хэзээ анхардаг болохо ааб?» гэһэн статья доторхи баримтанууд гол түлэб зүб гэжэ тоологдоно.

Тус колхозой правлени партком хоёрой хамтын заседани дээрэ статья зүбшэн хэлсэгдээд, Таблангууд нютагай социальна ба соёлой хүгжэлтын талаар абтаха хэмжээнүүд хараалагдаба.

Энэ нютагтахи байдалай шалгагдажа байха үедэ зарим дутуу дунданууд усадхагдаа. Жэшээлхэдэ, магазин хүдэлдэг болоо, хүн зонние хангалта һайжараа. Тиихэдэ бүхы айлда радионь дуу гарадаг болоо. Партком үзэл сурталай хүдэлмэриин эдэбхитэдтэ эрилтэсэ шангадхажа эхилээ.

Эндэ 200 толгой үнеэнэй багтаха байра барагдажа эхилбэ.

Үхибүүдые һургуулидань ба һөөргэнь зөөхэ автобус тухай асуудал шиидхэгдэжэ байна.

Партиин райкомой бюрогой заседани дээрэ хүн зоной эрилтэнүүдые хангадаг эмхи зургаануудай (худалдаа наймаан, ажаһуудал, соёл гэгээрэл) хүтэлбэрилэгшэд В. Т. Киселева, Б. Ж. Халудорова, Н. Д. Шубин гэгшэдэй Таблангуудай ажалшадые хангаха талаар ямар хэмжээ абажа байһан тушаань тоосоон шагнагдаа.

Райкомой бюро бага тосхонуудые анхарха тушаа хэмжээнүүдые налар хараалжа, райсоведэй гүйсэдкомой заседани дээрэ харахыень даалгаа.

Нүхэр Жамбаловагай статьягаар ёһотой харюу үгэнгүй, хубхай хооһон саарһаар шэдэлсээнэй болоһон дээрэһээ КПСС-эй райкомой бюро нүхэд В. Б. Танхаев, М. М. Алагуева гэгшэдһээ партийна суглаан дээрэ асуулта хэхыень райсоведэй гүйсэдкомой партийна организацида даалгаба.

Ажалшадай бэшэгүүдтэ ба мэдүүлгэнүүдтэ хайша хэрэгээр хандаһан ВЛКСМ-эй райкомой нэгэдэхи секретарь А. Б. Бараевта шанга һануулга хэгдээ.

Хилын саанаһаа

ТАСС АПН

ЗЭБСЭГ УРИЛДЭН БҮТЭЭЛГЫЕ БОЛЮУЛХА

Буу зэбсэг ...ые болюул- ...эй, нэн тү- ...бсэг хэрэг- ...ахэ хэрэгтэй ...адар Эрбю ...хинаһэн за- ...оорондын эб ...герьта ха- ...лбэ.

...үүдтэ буу ...н байжа бү- ...юултай шэн- ...бүхы хүн тү- ...өөдхор хэжэ магадгүй гээд лагериин гэшүүд — Советскэ Союзай, Швециин ба США-гай сасуутанай нэгэн һаналтайгаар баталан абаһан хамтын мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ. Залуу үетэнэй амгалан тайбан ерээдүйе хангахын тула бүхы юумэ хэхэ шухала гээд документ дотор тэмдэглэгдэнэ.

Ядерна буу зэбсэгүүдые туршалгые ба үйлэдбэрине болюулха, тэрэшэлэн химическэ ба бактериологическа буу зэбсэгүүдые үгы хэхэ эрилтэ мэдүүлгэ соонь бии.

Дундуур зайда хэрэглэгдэхэ американ шэнэ ядерна ракетэнүүдые Баруун Европодо тараан тодхохо США-гай ба НАТО-гай түсэбүүд дэлхэйе ядерна дайн тээшэ түлхижэ байһан аюултай алхам болоно. Тиимэһээ эдэ аюултай һанаашалгануудые бэелүүлүүлхэгүй гээшэ шухала юм гэжэ мэдүүлгэ дотор онсолон заагдана.

Европын хойто хубида ядерна зэбсэг хэрэгсэлгүй зоно байгуулха тухай дурадхалые дэмжэжэ байһанаа залуушуулай уласхоорондын эб найрамдалай лагерьта хабаадагшад элирхэйлээ. Тэдэнэй һанамжаар, энэ алхам дэлхэйн бусад районуудта иимэ зоно байгуулха нүхэсэл боложо үгэхэ юм.

Манай түби дэлхэй дээрэ ямаршье буу зэбсэг байлгахагүй гээшэ һунгаан абаха гансал зүб зам болоно. Уласхоорондын бүхы асуудалнууд гансал амгалан ёһоор шиидхэгдэхэ зэргэтэй гээд документ дотор хэлэгдэнэ.

ЭКОСОС-ой ЗАСЕДАНИ

Нэгэдэмэл ...рганизациин ...Экономиче- ...ьна Соведэй ...хай заседани ...уурһаа, ехэ ...Боливиин, ...адорой хэдэн ...ан хүн зоной ...йдалда оро- ...энэ заседани ...Хохидогшод- ...үзүүлхые, ...ин Америкын эдэ гурбан оронуудай правительствануудай уласхоорондын бүлгэмдэ хандаһан байгаа.

Урда Америкын баруун нютагуудаар ябажа хараһан ООН-ой делегациин элидхэл заседаниин үзэмжэдэ табигдаһан байна. Боливиин ба Перугай газар дайда ехэ ган гасуурта орожо, хоёр миллионһоо дээшэ хүн ажамидарха аргагүй болоо. Харин Эквадорто ехэ үер боложо, 200 мянган хүн гэр бараагүй үлөө гээд элидхэл дотор заагдана. ЭКОСОС-ой заседани дээрэ ООН-ой Генеральна секретарь Х. Перес де Куэльяр үгэ хэлэхэдээ, хохидоһон хүн зондо туһаламжа үзүүлхые уласхоорондын бүлгэмые уряалаа. ООН-ой түсхай шэглэлтэй эмхи зургаануудай, тэрэ тоодо ООН-ой хүүгэдэй жасын (ЮНИСЕФ), Элүүрые хамгаалгын Бүхэдэлхэйн Эмхиин (ВОЗ), Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин эдеэ хоолой ба хүдөө ажахын эмхинүүдэй Боливида, Перуда ба Эквадорто үзүүлһэн туһаламжые тэрэ ханалтайгаар тэмдэглээ.

ҮНДЭР СЭГНЭЛТЭ

КАИР. Хариин газарые эзэмдэхэ Израилиин сионис зонхилхы оройлогшодой булимтархы политикые эрид шууд буруушаадаг СССР-эй, бусад социалис гүрэнүүдэй ба бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай тодорхой, залан сэхэ политикые палестин арад үндэрөөр сэгнэдэг юм. Энээн тухай Азиин ба Африкын арадуудай һаналаа нэгэдэлгын эмхиин генеральна секретариин орлогшо Мухаммед Субейх ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлээ.

Иордан мүрэнэй баруун эрье дээрэһээ араб уугаан зоние намнаха зорилгоор эзэмдэгдэһэн газар дээрэ Израилиин булимтарагшад алалга хюдалгын, хардалга гүрдэлгын ябуулгануудые үүдхэнэ гээд М. Субейх хэлээ. Арабуудта хабаатай газарые хаһан абаха хуули буса ябуулганууд баһал энэ зорилгоор хэгдэнэ. Сионистнуудай дээрмэдэлгын ябуулгануудые Холбоото Штадууд дэмжэдэг, Тель-Авивта эдилгэ үгэдэг, палестин арадта ба Палестиные сүлөөлхэ эмхидэ дайсан харшаар хандадаг юм.

ЧАДТАХИ БАЙДАЛ ТУШАА

ВАШИНГТОН. Чадтахи американ-француз харилсаа холбоогоор Сагаан байшан сэдьхэлээ хананхай гээд США-гай национальна аюулгүйн соведэй түлөөлэгшэ мэдүүлээ. Авакс системын хоёр самолет ба бүлэг истребительнүүдые Чад эльгээхэ гэһэн Вашингтоной шиидхэбэри эгээл дээдэ тушаалтадай хөөрэлдөөнэй үедэ баталагдаһан байгаа,— гээд тэрэ онсолон заагаа.

Авакс системын самоледнууд ба тэрэниие үдэшэгшэ истребительнүүд Чадай газар дайда дээгүүр ниидэдэг байха юм,— гээд США-гай оборонын министерствын үмэнэһөө генерал У. Кусланд мэдүүлээ. США-һаа эльгээгдэһэн дайшалхы техникые хэрэглэжэ. Хиссен Хабрегэй сэрэгүүдые һургахын тула американ шэнэ бүлэг сэрэгшэдые Чад эльгээхэ гэһэн Пентагоной шиидхэбэри тухай тэрэ мэдээсээ.

Сэрэгэй зэбсэг хэрэгсэлнүүдые, тэрэ тоодо 106-ММ түхэлэй ехэ буунуудые ашааlһан США-гай агаарай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй «С-141 старлифтер» гэжэ ашаанай хоёр самоледой Чадай ниислэл хото ерэһэн тухай АП агентство мэдээсэнэ.

Чадта сэрэгүүдээ эльгээхэ гэһэн Парижай шиидхэбэрие тайлбарилхадаа, «Сагаан байшан энэ мэдээсэлые сэдьхэлээ ханан уттажа абаа» гээд Си-би-эс телекомпани тэмдэглэнэ.

ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮДТЭ ШЭНЭЭР ХАНДАХА

НЬЮ-ЙОРК. Европодо ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хизаарлаха тухай Женевэдэ боложо байһан советамерикан хөөрэлдөөнүүдтэ «шэнээр хандахые уряалжа». Рейганай засаг захиргаанда американ мэдээжэ политическэ ажал ябуулагша, буу зэбсэг хинаха ба хуряаха талаар агентствын үндэр тушаалта хүдэлмэрилэгшэ байһан Дэвид Лайнбау хандаба.

Баруун Европодо американ шэб шэнэ «першинг-2» ба далита ракетэнүүдые тараан тодхохо түсэбүүдһээ арсахые тэрэ уряалаа. США-гай мүнөөнэй хараа шугам эсэсэй эсэстэ эдэ хөөрэлдөөнүүдтэ хэлсээ туйлаха боломжонуудые гансал буруу һургэжэ магадгүй юм гээд «Крисчен Сайенс Монитор» гэжэ газетэдэ толилуулагдаһан статья доторoo тэрэ онсолон заагаа. Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүдтэ США гансал өөрынгөө талые харана. Американ дурадхалнууд дотор баруунай оронууд тээшэ шэглүүлэгдэһэн ракетэнүүдэй тооe гансал хорооxo гэжэ хараалагдана. Тиимэһээ совет талын эдэ дурадхалнуудые зүбшөөгөөгүй байһаниинь гайхалтай бэшэ. гээд автор тэмдэглэнэ.

«Хүн болохо багаhаа» гэhэн статья
зүбшэн хэлсэлгээ үргэлжэлүүлнэбди

hУРАЛСАЛ-ХYМYYЖYYЛГЫН ШАНАР ДЭЭШЭЛYYЛХЭ

Би хуушанай багша хүм. Табин хоёр жэлдэ hургуулида хүдэлhэн намтартайб. Юрэдөө, Совет засагай жэлнүүдтэ арадай гэгээрэлэй дабаhан бүхы замые дабалсааб гэжэ хэлээ haa, алдуу болохогүй. Сэхынь хэлэхэдэ, энэ саг болзор соо совет юрэнхы эрдэмэй hургуули ерээдүйн үетэниие hургаха ба хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ехэ амжалта туйлаа гэжэ баталха бүхы үндэhэн бии.

Гэхэтэй хамта эдир хүбүүд, басагадые ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ, эрдэм номой үндэhэ шудалха хэрэгтэнь үшөөл дутуу дунданууд бии гэжэ сэхэ хэлэхэ ушартайбди. Тиимэhээл үхибүүдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ зарим хубилалтануудые оруулхаар саг хүрэжэ ерээ гэжэ hанагдана. «Буряад үнэн» газетэдэ энэ үбэл толилуулhан «Хүн болохо багаhаа» гэhэн бэшэг соогоо хуушанай коммунист Шагдаржаб Цыванов мүн лэ иимэрхүү hанамжатай байhанаа сэхэ мэдүүлээ hэм шуу. Зүгөөр hургуулида удаан хүдэлөөгүй хадаа энэ талаар тодорхой дурадхал оруулаагүйнь гайхалтай бэшэ. Харин би багша байhан тула, хэдэн hанамжана ниитэлхэ, ерээдүйн эрхэтэдые хүмүүжүүлгын хэды ехэ удха шанартай байhые онсолон тэмдэглэхэ хүсэлтэйб.

Нэн түрүүн hурагшадай эрдэм мэдэсые сэгнэхэ ёho гурим тушаа тогтолтой. Ушар юуб гэхэдэ, багша хүн зарим ушарта hурагшын эрдэм мэдэсын хэмжээгээр сэгнэлтын тэмдэг табинагүй гэжэ hанагдана. hурагшадай hуралсал хангалтатай, «хоёр» гэhэн сэгнэлтэ абаагүй гэhэн тоосоо үгэдэг болоходонь, нэгэ класста хоёрдохи жэлынь hуулгадаг ушар үгы шахуу. Тиимэhээл яажашье haaнь, «түлхижэ» удаадахи класста оруулха хэрэг гарадаг гээшэ. Энэ талаар арадай гэгээрэлэй таhагай зүгhөө шангахан «хашалта» хэгдэдэг юм. Энээн тухай нэгэтэ бэшэ түбэйшье газетэнүүд бэшэдэг hэн. Тэдэ статьянууд соо иимэ ушар ёhые «нюдэ далдалалга» гэжэ сэхэ зааhан байдаг. Сэхыень хэлэхэдэ, тэрэнhээл уламжалан, hургуулиие хүсэд «болбосороогүй» хүнүүд дүүргэжэ гарана бшуу. Иимэ эдиршүүл мүртэй мэргэжэлшье олодоггүй, ажалдашье ородоггүй, тиин ехэнхи ушарта түрэлхидэйнгөө хүзүүн дээрэ hуудаг, ниитэ журамшье эбдэдэг байна. Жэшээлхэдэ, манай нютагта нэгэ В. гэжэ хүбүүн бии юм. Тэрэ арбаад жэлэй саана дунда hургуули дүүргэhэн аад, мүнөө болотор мэргэжэлтэйшье, ажалтайшье болоогүй, зайгуултаад сагаа үнгэргэдэг.

Манай hургуулинууд имагтал дутуу болбосорhон хүнүүдые hурган гаргадаг гэжэ хэлэхээ огтошье hанаагүйб. Барханай дунда hургуулиие эдэ бүхы жэлнүүдтэ 900 гаран эдир хүбүүд, басагад дүүргэhэн юм. Тэдэнэй диилэнхи олонхинь дээдэ ба тусхай дунда hургуулитай болоjo, арадай ажахын элдэб hалбарида амжалтатайгаар хүдэлжэ байдаг. Мүн эрдэмэй кандидадууд, РСФСР-эй болон Буряадай АССР-эй габьяата хүдэлмэрилэгшэд, үйлэдбэриин түрүүшүүл тэдэнэй дунда олон.

КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленум дээрэ үгэ хэлэхэдээ, манай партиин Центральна Комитедэй Генеральна секретарь нүхэр Ю. В. Андропов иигэжэ онсолон тэмдэглээ hэн: «Хүмүүжүүлгын эгээл найдамтай зэбсэг хадаа hуралсалые үйлэдбэриин ажалтай нэгэдүүлгэ болоно». Эдэ үгэнүүдые тон зүб заабари гэжэ ойлгохо шухала. Юрэдөө, hуралсалые ямаршье ажалтай нэгэдүүлхэ бэшэ, харин тодорхой продукци гэхэ гү, али аша үрэтэй ажалтай нэгэдүүлхэ ушартай болоно бшуубди. Мүнөө хүдөөгэй hургуули бүхэндэ hуралсалай мастерскойнууд, овощ, бусад ургамал таридаг участогууд бии юм. Тэндэл ерээдүйн үетэн ажалай hуралсал гарадаг гээшэ ааб даа. Зүгөөр тиимэ мастерской болон участогууд дээрэ hурагшад ёhотойгоор ажалай хүмүүжэл абанагүй гэжэ сэхэ хэлэхэ байнаб. Юрэл ажалай эхин дүршэл абаhан hурагшые эрхим haйнаар хүдэлхэ, аша туhа хүргэхэ гэжэ найдамтайгаар баталан хэлэхэ үндэhэн үгы бшуу. Эндэл гэр бүлын нүлөө айхабтар ехэ гэжэ онсолон зааха байнаб. Үшөө hургуулида ороогүй байхаhаа эхилжэ үхибүүн бүхэн гэрэй ажал хэжэ, малаа харууhалжа эхилхэ ёhотой. Манай буряад үгсаатанай үхибүүд хэр уhаа хойшо гэрэй ажалда, мал харууhалалгада абьяастай байhан юм. Хожомоо тиимэ хүмүүжэл абаhан үхибүүд ямаршье бэрхэшээлhээ тунхарихагүй, ажалша бэрхэ хүнүүд болодог haаб даа. Үшөө нэгэ ондоо жэшээ дурдаhуу. Холын дайнай жэлнүүдтэ Явкин гэжэ фамилитай Шэтын областиин Сковородино хотын нэгэ залуу хүбүүнтэй танилсаа hэм. Ойролдоо арбан найматай энэ хүбүүн дунда hургуули дүүргэhэн аад, радистын, часай мастерай, модошо дарханай, пеэшэншэнэй, сабхишанай болон мотористын мэргэжэлтэй байба. Эдэ бүхы хэрэгтэ тэрэниие эхэ, эсэгэнь hургаа бшуу. Гайхалтай бэшэ аал?!

Минии hанахада, хүдөөгэй hургуули бүхэн hуралсалай мастерской, огородой участогhaa гадна, жэшээнь, оншыхан гахайн фермэтэй байха ёhотой. Үгышье haa, шубуу, туулай гү, али зүгы үсхэбэрилхэ, үрэ жэмэстэ саадтай, hургуулида лесничествэтэй болохо зэргэтэй. Манай Барханай хүдөөгэй hургуули 20 толгой гахай баридаг гэжэ жэшээ болгон эндэ дурдаhуу. Юрэдөө дунда зэргээр 300—400 hурагшадтай, 50—60 багшанар болон техническэ хүдэлмэрилэгшэдтэй хүдөөгэй hургуули оншыхан фермэтэй байжа шадахагүй гэжэ хэлэхын аргагүй. Нүгөө талаhаа, тиимэ фермэ, hуралсалай мастерской, огородой участогуудын тодорхой үйлэдбэриин түсэбтэй байхаhаа гадна бригадна подрядай гуримаар хүдэлхэ, товарна продукци үгэхэ ёhотой. Тингэжэ hургуулиингаа, мүн бүхы хүдэлмэришэдэйнгөө эрилтэ хангаха болоно бшуу. Багсалаад үзэхэдэ, хүдөөгэй hургуули бүхэн жэлдээ 10 центнер хүрэтэр мяха, 500—600 центнер хартаабха, овощ, 10—15 мянган хэhэг үндэгэ, 200—300 килограмм зүгын тоhо үйлэдбэрилхэ дүүрэн арга боломжотой гээд hанагдана. Энэмнай партиин зохёоhон Эдеэ хоолой программадашье нэмэлтэ болохонь дамжаггүй. Тиихынь түлөө хүдөөгэй hургуулида 10—15 гектар газар даалгагдан үгтэхэ зэргэтэй. Бури тодорхойлон hанамжалхада болоо haa, зоотехник гү, али агроном мэргэжэлтэй хүн ажахын талаар hургуулиин директорэй орлогшо болгогдожо томилогдохо ушартай. Классhaa гадуур хүмүүжүүлгэ эмхидхэдэг хүн энэ хүдэлмэри ябуулха мэргэжэлтэй байбал, таарамжатай ха. Тиихэдээ классhaa гадуур хэгдэдэг хүдэлмэриие классые хүтэлбэрилэгшэд ябуулха болоно.

Үшөө нэгэ онсолхо зүйл гэхэдэ, бидэ хүдөөгэй hургуулиин дэргэдэ ехэ фермэнүүдые байгуулха гэжэ дурадхана бэшэбди. Колхозой фермэнүүдтэ хэдэн зуу, мянган үхэр мал харууhалагдадаг гээшэ ааб даа. Харин hургуулиин дэргэдэхи фермэнүүдтэ үсөөн мал байлгагдахаhaа гадна тэндэ элдэб туршалга, научна хүдэлмэри эрхилхэ эрхэ байдал хангагдаха ёhотой. Гол шухаланъ гэхэдэ, үхибүүд эндэ ёhотой үйлэдбэридэ хабаадаха, элдэб мэргэжэл шэлэхэ, дуратай ажалдаа шуналтай болохо ха юм.

Эхэнхи ушарта хүдөө ажахын үйлэдбэридэ хабаададаг hурагшадай тодорхой ажал эрдэм наукын туйлалтануудтай, hуралсалай программатай нягта холбоогүйгөөр ябуулагдана гэhэн ажаглалта хэмээр байна. Жэшээлхэдэ, Барханай hургуулиин ажалай ба амаралтын лагерьтахи hурагшадтай хөөрэлдэхэдэмнай, ургуулжа, харууhалжа байhан хартаабхынгаа ямар түрэлэй ургамалда хабаатайень огто мэдэхэгүй байшоо. Хартаабха гээшэ эгээн түрүү XVI зуун жэлдэ Урда Америкэhээ Европо асарагдаа гэжэ дуулаагүй үхибүүдшье олдоо. Тиимэhээ hурагшадай бүхы хүдэлмэриие программын ёhoop хараалагдаhан материалнуудтайнь нягта холбоотойгоор эрхилхэ, hонирхол үүсхэхэ гээшэ тон шухала гэжэ үшөө дахин hануулха хүсэлтэйб.

Тодорхойгоор, ажабайдалтай, үйлэдбэритэй нягта холбоотойгоор хүмүүжүүлгын хүдэлмэри hургуулинуудта ябуулха, хүсэд болбосорhон, ямар нэгэн мэргэжэлдэ дуратай хүнүүдые hурган гаргаха тухай эрилтэ бидэнэрэй, багшанарай урда партимнай табидаг гээшэ. Энэ эрилтые дүүргэхын тула нэн түрүүн hуралсалай шанарай түлөө шанга тэмсэл эрхилхэ, гансашье hургуулида бэшэ, харин гэр бүлэдэшье ерээдүйн үетэнэй хүмүүжэлые анхарха тон шухала.

Г. ДАМБАЕВ,
РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник.

Цырен-Дулма Дондокова, Буряадай АССР-эй

АРШАЛАЯЛ!

Алхалжа арайхан hураhан гү,
арадаа хотоомхоо үргэлhэн гү,
Алишье hahанай
үри хүүгэдээ.
Үлэн аншаш бэшэ,
үнгын аюулhaaш бэшэ,
Үхэлтэ дайнhaa хамгаалая,
хамгаалая.
Галаар бү наада,
галзуу дай үүсхэгшэ!
Шинии галай саада тээ
сэдьхэлэй гал байха.
Эжынэрэй зүрхэнэй галай
эбхэрхые харана гүш?
Хамаг дэлхэйн хахадбди,
хархис, мэдэ,
Хана түшэгнай—хү[illegible]
Ши, юрэдөө, бү [illegible]
Ургаса тарягаа
ургуулжал байха[illegible]
Улаагшан-эреэгшэнүү[illegible]
haажал байхабди,
Арад зоноймгоо бү[illegible]
арьбадхажал байх[illegible]
Арбаад үхибүүдтэ [illegible]
хормойдуулан,
Ашата эхэ бүүбэйн[illegible]
дуулажал байха,
Бүүбэйнэрнай амгал[illegible]
нойрсожол байха,
Бүмбэрсэгнай бүтэн[illegible]
эрьелдэжэл байха.

ХОЛОhОО ЕРЭhЭН Б

ТЭМСЭЛЭЭР ШЭРЭЭГДЭhЭН ХАНИ БАРИСААН

Ингул Урда Буг хоёрой ниилэжэ, Хара далайда хамтынгаа уер урасхалые эльгээжэ захалдаг тохойдо, дэлгэр дуулим талын дунда, гэрэлтэ hайхан Николаев хото оршодог. Энэ хадаа манай орочой урда зүгэй экономическа болон соёлой томо түбүүдэй нэгэн байхаhаа гадна далайн болон гол мүрэнэй ехэ удха шанартай порт мүн. Николаев хотын ажаhуугшадта 1944 оной мартын 28-най үдэр тон лэ дурасхаалта үенүүдэй нэгэн гэжэ тоологдодог. Ушарынь хадаа тэрэ үдэр манай хото фашис булимтарагшадhaa сүлөөлэгдэhэн юм. Хотын түбтэ, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ проспект дээрэ, совет сэрэгшэдэй эрэлхэг зоригые мүнхэлhэн хүшөө николаевайхид бодхооhон юм. Тэрэнэй хажууда hэлбаржа байhан сэсэгүүд таhалгаряагүй табигдажа байдаг.

Тоо томшогүй тулалдаан байлдаата хүшэр замаар дабшажа, Украинын урда зүгэй хото, городуудые сүлөөлhэн 3-дахи Украинска фронтын частьнууд болон соединенинүүдэй дунда хоёр дахин Улаан тугта гвардейскэ стрелково дивизиин сэрэгшэд ябаhан юм. Тэрэниие эрэлхэг сэрэгшэ, коммунист, Буряад ороной алдарта хүбүүн, Советскэ Союзай Герой гвардиин генерал-майор Илья Васильевич Балдынов ударидажа ябаа.

Николаев хотые сүлөөлhэнэй удаа 109-дэхи гвардейскэ дивизиин зэргэдэ областиин түбэй болон бусад хото, hууринуудай улад зонhoo сэрэгшэд олоороо шэлжэн ороо бэлэй. Тэдэнэр дивизиин гвардейскэ туг доро эрэлхэгээр дайлалдан, фронтын хүшэр замуудые дабажа гараад. Эрэлхэг зоригто комдив тухайгаа мүнөө үеын залуушуул, пионернүүд болон hургуулиин hурагшадта дурсан хөөрэдэг байна. Дивизиин дайшалхы жагсаалнуудай зэргэhээ зоригтой хабатан олоор тодорон гаранхай. Жэшээлхэдэ, полкын командир Николай Николаевич Пеньков олон орден, медальнуудаар шагнагдаа бэлэй. Тэрэ мүнөө пенсидэ гаранхай. Николаев хотын оршондохи Нечаянный гэжэ тосхондо ажаhуудаг. Батальоной комсорг Борис Денисович Бондарь Николаев хотын 12-дохи hургуулида багшална. Зоригтой шадамар минометчик А. П. Демьянов 61 Коммунарнуудай нэрэмжэтэ судна бүтээлгын заводто хүдэлнэ. Шуумар түргэн тагнуулшад Г. Е. Каганов, Н. П. Кузьменко, Д. А. Музыченко болон бусадые олоор нэрлэмээр даа.

Түүхын эрдэмэй кандидат, В. Г. Белинскиин нэрэмжэтэ Николаевска багшанарай институдай доцент Сергей Леонидович Каиров хэдэн жэлэй туршада 109-дэхи гвардейскэ стрелково дивизиин дайшалхы зам болон тэрэнэй эрэлхэг командир тухай материалнуудые шэнжэлээ юм. Тиигэжэ гвардиин генерал-майор И. В. Балдынов тухай тэрэнэй бэшэhэн статья Буряадай АССР-эй байгуулагдаhаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаhан. «Южная правда» газетэдэ толилогдожо, областиин олониитые ехэтэ hонирхуулба.

Илья Балдынов Улаан Армиин зэргэдэ хүшэршье, алдарташье зам гаталаа гээшэ. Тэрэ эдир наhанhaa захалжа гартаа буу барин ангиин дайсадтай тэмсэжэ нютагтаа Совет засаг тогтоолсоо.

«1924 ондо большевигүүдэй партиин зэргэдэ абтаа.—гээд Сергей Каиров тэмдэглэнэ,— саашадаа сэрэгэйнь ажабайдал эхилээ: К. К. Рокоссовскиин 5-дахи Кубанска бригадын морито взводые ударидаа, В. К. Блюхерэй командалhан Алас Дурнын тусхай армида алба хээ. КВЖД дээрэ болоhон байлдаануудта эрэлхэгээр ябажа, Улаан Тугай орденоор шагнагдаа hэн. Взводойнь сэрэгшэдэй шэн габьяае К. К. Рокоссовский онсолон тэмдэглэhэн байгаа».

Удаань Илья Васильевич М. В. Фрунзын нэрэмжэтэ сэрэгэй академиие дүүргэжэ, аха дүү Монголой Арадай Республикые япон дайсадhaa хамгаалхаар ерэhэн Улаан Армиин зэргэдэ жагсаад, Халхын Голой байлдаануудта хабаадалсаба.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилхэдэ, И. В. Балдынов Хойто-Кавказай сэрэгэй округто алба хэжэ байгаа. 1943 оной июльдэ полковник Балдынов 109-дэхи стрелково дивизиин командираар томилогдоо hэн. Тус дивизиин дайшалхы зам Кубань станциhaa эхилжэ, Урда Украинаар, Молдави, Румыни болон Болгари оронуудай газар дайдаар, удаань Югославиие, Венгриие болон Австриие хатуу шанга байлдаанууд соогуур сүлөөлэн гараhан түүхэтэй.

Тэрэ үеын сагай эрхэ байдалай эрилтээр 109-дэхи гвардейскэ дивизи бусад соединенинүүдтэй хамта Забайкальска фронт эльгээгдэhэн байгаа. Тэндэ Хитад ороной зүүнхойто нютагуудые Японой Квантунска шэлэгдэмэл сэрэгүүдhээ сүлөөлэн. Хинганай хүшэр замтай хүтэл шэлэнүүдые дабалгада хабаадалсаhан юм.

Дурсагдагша дивизиин зэргэдэ СССР ороной хори гаран үндэhэ яhатанай түлөөлэгшэд ээм ээмээ аха дүү ёhoop түшэлсэн жагсаhан юм гэжэ статьягай автор онсолон тэмдэглэнэ. Тэдэнэй дунда ородууд, украинецууд, буряадууд болон хадата Кавказай, халюун нэлэнхы Дунда Азиин республикануудай түлөөлэгшэд бии hэн. Тэдэ бүгэдые хүндэтэй болоhон соединениин командир Балдыновай ударидалга доро шадамар командирнууд болон полит-хүдэлмэрилэгшэд зоригжуулдаг байгаал.

Дайнай дүүрэхэдэ, генерал И. В. Балдынов Одессын гүрэнэй университедэй сэрэгэй кафедрын начальнигаар ажаллаад, удаань Москва ошоо hэн. С. Л. Каиров Илья Васильевичтай 1978 оной июльдэ Херсонско областиин Каховка хотодо, дивизиин ветерануудай ээлжээтэ уулзалга дээрэ hүүлшынхеэ харалсаа hэн.

Байгша оной июнь hарада манай Николаев хотодо Буряадай АССР-эй гүрэнэй ород драмын театрай гастроль амжалтатайгаар үнгэрөө. Николаевайхид аха дүү республикын бэлигтэниие халуунаар угтаа. Областимнай хэблэл, радио Буряад ороной артистнуудай үзэл сурталай уран hайханай хэмжээе үндэрөөр сэгнэhэн байна. Театрай артистнууд манай ажалша олон коллективүүдтэй уулзаа. Илангаяа Николаев хотын 39-дэхи дунда hургуулиин hурагшадтай, «Память» гэжэ эндэхи бэдэрэлгын отрядта хабаадагшадтай уулзалга уя хүдэлгэмэ байба. Ушарынь хадаа дурсагдагша отрядай гэшүүд областиие сүлөөлэлгын үедэ эрэлхэгээр унаhан сэрэгшэдэй шэнэ нэрэнүүдые тодоруулжа байдаг юм. haяшаг тэдэнэр Буряад ороной түлөөлэгшэ байhан юрын сэрэгшэ Алексей Андреевич Чабаевскиин түрэлхидые hурагшалжа олоhон байна. Улаан-Үдэhөө ерэhэн театрай коллективые тэдэнэр сэрэгэй-мемориальна хүүртэ асарhан байна. Тэндэхи нэгэ мемориальна табсан

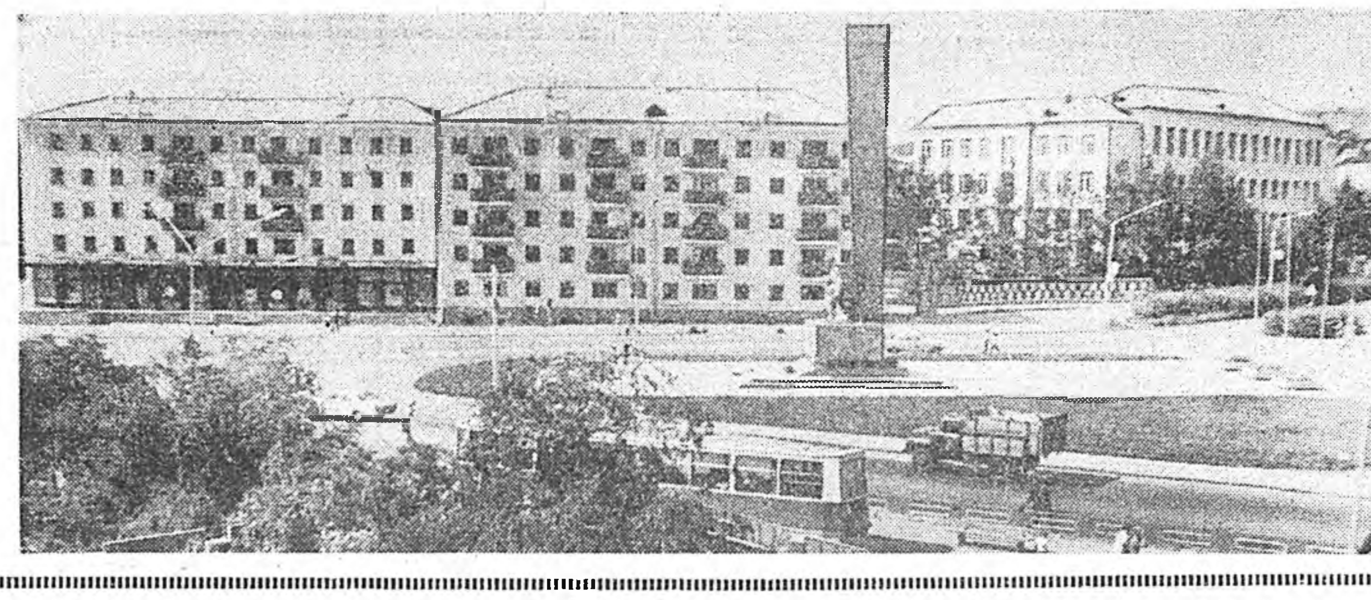

Ленинэй гудамжаар доошоо бууужа ябахада, «Улаан-Үдэм дуулимхан, үйлсөөрөө матарна» гэhэн хуушанай дуун эжэлүүдгүй hанагдадаг юм. Теэд энэ дуунай бэшэгдэhэн сагhaa хойшо үнгэрhэн үе саг соо ниислэл хотомнай өөдөөшье, үргэн тээшээшье ургаа гээшэ ааб даа. Хэдэн олон шэнэ үйлсэ, талмай, бүхэли кварталнууд бии болоjo, Улаан-Үдын юрэнхы түхэлые танихаар бэшэ болгоо гэжэ бидэ мэдэнэбди. Тиимэhээл холо ойроhоо ерэhэн айлшадтаа омогорхон байжа түрэл хотоёо харуулдагбди.

Манай штатнабэшэ фотокорреспондент В. Муллерай буулгаhан энэ зураг дээрэ ниислэл хотымнай эгээл гоё талмайнуудай нэгэн — Комсомольско талмайн зунай түхэл харанат.

Булямшуу

ЛУЙБУУР ЛЮДМИЛЫН АЛЬБАН

Үнишье болоогүй даа, үнгэрhэн жэлдэл гээшэ ха, хотын үйлсөөр хондос гэhэн алхасатай, гоё гэгшээр хубсалhан, гонзод гэhэн нюуртай залуушаг буряад эхэнэрэй залхуу аалиханаар гэшхэлэн, иишэ тиишээ хаража, элдэб хүнүүдтэ энеэбхилэн ябахыень эрхэ бэшэ харааhан байхат. Таанад уншагшадые удаан тамалангүй танилсуулхыемни зүбшөөгыт. Энэ илдам, ирбайн энеэбхилдэг эхэнэрнай гушан зургаанайнгаа жэлые гэшхэhэн, хоёр үхибүүдэй эхэ Людмила Михайловна Забанова гээшэл. Танихатай танихагүй хүнүүдтэ алтан юм гү, али бэшэ гү — аржагар олон бэhэлингээр шэмэлүүлhэн бишыхан гараа үгэхэдөө, нэрээ нэрлэhэн хойноо, нэгэ дахин hанаа алдаад: «Холостячка гээшэб» — гэжэ холын удхатайгаар нэмэн хэлэдэг заншалтай бэлэй. Зүгөөр альбан аашатай. Людмилын хэлэhэн бусад үгэдэ, ай татай, этигэжэ бү байгты гэжэ уридшалан hануулха ухаангүй ехэ хүсэлтэйбди. Ушар юуб гэхэдэ, үнэн зүб нэгэшье үгэ тэрэнэй ягаанаар шэрдэгдэhэн нойтон уралhaa ямаршье сагта гараагүй юм.

Энэ хэлэгшээ лаб баталхын тула нэгэ хэдэн жэшээ дурдаhуу.

1980 оной апрель соо хотын нэгэ эмхиин кабинедэй үүдэндэ мүнөө 4-дэхи hургуулиин багша Бодиева Бадма-Ханда Цыбиковнатай ябууд танилсаад, яhала бүдүүн янзаар: «Росхозторгын» товаровед гээшэб haйн хүндэ туhалхадаашье ядадаггүй хүм», — гэжэ таабаритайгаар миhэд гээ ха. Хэжэнгэ нютагhaa haяхана Улаан-Үдэ нүүжэ ерэhэн гэнэн тэрэ эхэнэр: «Гэртэй болоjo түбхинэхэдөө, ханадаа үлгэхэм хоёр хибэс олоjo үгыт! — гэжэ луйбуур Людмилые гуйхадань, 930 түхэриг энээхэн альган дээрэм таби гээд, эльгэ хатаа ха. Баярлаhан Бадма-Ханда Цыбиковна гүйдэлөөрөө нөөсэлгын касса тээшэ зорибо. Май соо дахинаа уулзахадаа, хари гүрэнэй мебель, хайхинама болор (хрусталь) амhарта олдохо болоо гэжэ шэбэнэээд, үшөө 1000 түхэригыень «алдахуулаад», дура зоргон соогоо дүтэ, холуур аяншалаад ерэбэ. Июнь-июль hарануудсоо Людмилын эльбэдэ ороhон үнөөхил Бодиева үшөө 1880 түхэригөө альбан эхэнэрэй альган дээрэ табижа үгөөл. алга маахам hалаа юм. Юрэдөө, ганса Бодиеваhaa 1808 түхэригыень хууран мэхэлжэ абаад, hохор сагаа бусаагаагүй бшуу.

Луйбуур Людмилын тон томоор гаргаhан мэхыень эндэ тодорхойгоор дурдабабди. Ресспорткомитедэй хүдэлмэришэн М. М. Маханова 750 түхэриг, Эрхүүгэй областиин Эхирит-Булгад нютагай эхэнэр, мүнөө Ивалгада математика заадаг А. И. Бахаева — 1800 түхэриг, Загорскын ханын материалнуудай заводой лаборантка Л. П. Секретарева 360 түхэриг, «Книготоргын» складые даагша А. К. Дуднаева 400 түхэриг, врач С. Б. Намсараева 1200 түхэриг, алба хаагшад В. Н. Санжиева — 383 түхэриг, Е. Н. Кочицкая — 217 түхэриг гэхэ зэргээр миhэрhэн эхэнэрэй мэхэдэ орожо, мини «бэлэглээд», хоёр — гурбан жэл соо хойноhоонь дахажа, заримыеньшье haaнь бусааха hанаатай haйсал гүйлдөөд, hула hалаа. Ушар юуб гэхэдэ, уhан дээрэ үрмэ тогтоомо уран хэлэтэй Людмила Забанова гэдэгнай удаан нэгэ газарта тогтодоггүй, дайда байнал гээд даяншалжа ябадаг, гартаа оруулhан мүнгэеэ гамгүй гаргашалдаг, үнэхөөроошье үргэн дэлисэтэй эхэнэр байноо бшуу. Тиибэ ябашье haaнь, тэрэнэй тэнэхэ, луйбуурдаха замынь үйтаржа, нэгэ мэдэхэдэ, РСФСР-эй Уголовно кодексын 147-дохи статьягаар эрхээ хаhагдажа, холо бэшын газар нютаг руу дүрбэн жэлээр 1980 оной hүүл багаар эльгээгдээ бэлэй.

Оройлоо жэл болоод тэндэhээ амнистяар табигдажа, гоё гэгшээр хубсалаад, городойнгоо үйлсэ гудамжаар омог янзаар толгойгоо үргэнхэй, уряалтайгаар миhэрэн урагша хойшоо Людмила Забанова дахинаа алхалдаг болобо. Заhан заларуулалгын газарhaa ерэhэнээ оро hэегүй мартанхай мүнөөхил оhол назгай, гэнэн хонгор хүнүүдтэ ута гарайнгаа «урьха» хаяжа эхилhэниинь тэрэл... Одоо мүнөө мянга мянгаар шарбуунса мүнгэнэй шаршаганалдан гартань орохоёо болиhые ойлгоходоо, табан-арбыешье голонгүй хууран абажа эхилбэ. Үндэр наhатай өөрынгөө хүршэ Аполлинария Петровна Городецкаягай пенсиин ерэhые лаблахадаа: «Табан хурга гадартай тарган үхэрэй мяха абажа үгэхэб»,—гээд, гушан түхэригыень «алдахуулаад», гэр байрадаа огто харагдахаяа болибо. hураhан юумэ hураар татуулдаггүй гэжэ дэмы хэлсэдэггүй ёhотой даа. Юрэдөө, 1981 оной hүүл багаhаа эхилээд, байгша оной март хүрэтэр луйбуур Людмилын альбан мэхэдэ баhал хори гаран хүн орожо, годооржо ябаhан эхэнэрэй «гоё haйханаар ажаhууха» эрхэ нүхэсэл хайгаа бшуу. Элэ хэд гээшэб? Баhал хэдэн нэрэнүүдые эндэ дурдажа, уншагшадайнгаа hонирхол ханаасл. Американ джинсээр жүроодэhэн Татьяна Цыбановна Сандакова 450 түхэриг, үнэгэнэй зөөлэн малгай үмдэхэ hанаатай Гавриил Самбарович Семенов 600 түхэриг, «Дружба» электро-хюрөөдэ хэрэгтэй Багдаринда ажаhуудаг Владимир Бахлаевич Бартаханов 220 түхэриг гэхэ зэргээр Забановагай альган соонь адхуулаа бшуу. Юрэдөө, дүй дүршэлтэй экономистын туhаламжаар энэ улайха нюургүй, убай гээшые мэдэхэгүй эхэнэрэй хоггүйгөөр ходолон үбэршэлhэн мүнгэ зөөри тоолжо үзэхэдэмнай, аяар 10 мянга 325 түхэриг болобол! Хоёр үхибүүдээ холо, ойрынгоо түрэлхидтэ hэшхэлгүйгөөр хаяжархёод, ажал хүдэлмэридэшье тогтожо хүдэлдэггүй альбан мэхэшэ Людмила Забановагай ушаралта ябадалай үйтан зүргэнь иимэ годируу, иимээр бусайданхай гэжэ богонихонооршье haaнь, хөөрэжэ үгэбэ гээшэб.

Луйбуур альбан Людмила Забанова эгээ мүнөө хаана гээшэб гэhэн асуудалай гараха хуулита. Тэрэмнай haяхана РСФСР-эй Уголовно кодексын үнөөхил 147-дохи статьядаа бүхэхэнөөр орёолдожо, мүнөөхил холо бэшынгээ газар нютаг руу табан жэлэй болзороор ябанхай.

Энэ бүгэдые иимэ тодорхойгоор бэшэхэдээ, хогшол, зөөридэ хомхойржо ябаhаар зарим нэгэн Забановагай үрөөhэн бөөрэ — луйбууршадай альбан мэхэдэ бү орыт гэжэ уридшалан hануулхаяа, hэримжэеэ бү алдыт гэжэ hэргылхэеэ hанаа бшууб!

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54—54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05 пропаганды—2-56-23 промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86 советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие — 2-35-95, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Гос[illegible] ственного комитета Бурятской АСС[illegible] делам издательств, полиграфии и [illegible] ной торговли г. Улан-Удэ, ул. Лени[illegible] Н-02485. Заказ № 186. Индекс [illegible]